

Відьма з Портобелло

Автор:

Пауло Коельйо

Відьма з Портобелло

Paulo Coelho

Шерін – донька циганки Ліліани з Румунії. Коли дівчинка була зовсім малою, її в дочерила аристократична родина з Лівана, а потім вони разом переїхали до Лондона. Коли Шерін подорослішала, її назвали Афіною: здавалося, ніби вона випромінює якесь неземне світло. І тоді вона зрозуміла, що не така, як усі, бо має містичний дар і є обраною. Дівчина прийшла в цей світ із особливим призначенням – змінити його. На неї чекає довгий шлях духовного самопізнання, пошуків відповідей на вічні питання, кохання й самопожертва в його ім'я. Шлях, який напроорокувала їй Велика Матір – Богиня Творіння...

Пауло Коельйо

Відьма з Портобелло

Присвячується S.F.X., сонцю, яке все осяває своїм теплом і світлом і є прикладом для тих, чиї думки виходять за обрії цього земного світу.

О Маріє, зачата без гріха,

молися за нас,

що звертаємося до Тебе.

Амінь

Засвіченої свічки ніхто у сховок не ставить і не накриває її посудиною.

Її ставлять на свічник, щоб світло бачили всі, хто увійде.

Євангеліє від Луки 11: 33

До того, як ці свідчення покинули мій письмовий стіл і вирушили назустріч тій долі, яку я для них обрав, я думав використати їх для написання традиційної біографії, де на підставі зібраних і ретельно досліджених матеріалів розповідалася б реальна історія.

Я почав читати низку біографій, які могли б допомогти мені в реалізації цього задуму, і зрозумів одну річ: та думка, яка складеться в автора про головного героя, рано чи пізно неминуче вплине на результати досліджень. А що мій намір полягав не в тому, аби точно висловити свої думки, а в тому, щоб показати, як бачили історію «відьми з вулиці Портобелло» її головні персонажі, то зрештою я відмовився від думки скомпонувати книжку й вирішив просто записати все, що мені розповіли.

Герон Раен, 44 роки, журналіст

Ніхто не запалює свічку для того, щоб сховати її за дверима: мета світла – освітити якомога більший простір навколо себе, відкрити людям очі, показати всі дивовижі, які є навкруги.

Ніхто не приносить у жертву найдорожчого – кохання.

Ніхто не віддає свої мрії в руки тих, які можуть їх зруйнувати.

Крім Афіни.

Через багато часу після її смерті колишня її наставниця попросила мене поїхати разом до міста Престопенс, що в Шотландії. Там, із посиланням на норми феодалного закону, який місяць по тому було скасовано, місто офіційно реабілітувало 81 особу – та їхніх котів, – що були страчені за відьмацтво в XVI та XVII сторіччях.

Згідно з офіційним повідомленням, яке було опубліковане родиною баронів Престаунгрейндзьких і Долфінстаунських, «більшість були осуджені без жодних доказів лише на підставі звинувачень, які надійшли від свідків, що заявили, ніби, спілкуючись із тими людьми, вони відчували присутність злих духів».

Навряд чи варто знову згадувати тут про жорстокі методи інквізиції, з її камерами для тортур та вогнищами, над якими клубочився густий дим ненависті та помсти. Та коли ми туди їхали, Едда кілька разів повторила, що було в усьому цьому щось таке, чого вона не могла прийняти: місто і 14-й барон Престаунгрейндзький і Долфінстаунський оголосили про «помилування» осіб, які були несправедливо й брутално страчені.

– Ми вже увійшли в XXI сторіччя, а нащадки справжніх злочинців, тих, які вбивали невинних людей, досі вважають, що вони наділені правом «милувати». Ви розумієте, що я маю на увазі, Героне.

Я розумів. Нове полювання на відьом набувало дедалі більших масштабів; щоправда, тепер його зброєю були не сокира ката й не вогнище, а вбивча іронія або репресії. На кожного, хто відкриє в собі якісь здібності й наважиться про це заговорити, дивляться з підозрою та недовірою. І здебільшого в таких випадках чоловік, дружина, батько, син та й хто завгодно, замість відчувати гордість за себе, зрештою забороняє собі навіть згадувати про свої таланти, боячись виставити свою родину на посміховисько.

До того, як я познайомився з Афіною, я думав, що йдеться лише про ганебну форму використання людської зневіри. Коли я поїхав до Трансільванії, щоб зняти там документальний фільм про вампірів, моєю головною метою було показати, як легко люди дозволяють себе обманювати; певні забобони міцно закріплюються в їхній уяві, хоч би якими вони здавалися абсурдними, і нерідко ті, хто не має ні честі, ні совісті, здобувають собі з них вигоду. Коли я оглядав замок Дракули, відбудований лише почасти, аби туристи могли пережити відчуття, що вони перебувають у незвичайному місці, один з урядових чиновників прийшов туди,

щоб зі мною зустрітися; він натякнув, що я міг би одержати «чималенький» – так він висловився – подарунок, якби домігся, щоб мій фільм показали на Бі-бі-сі. В уявленні того чиновника, я допомагав поширювати важливий міф, а такі зусилля заслуговували на щедру винагороду. Один із гідів сказав, що кількість туристів, які відвідували замок, із кожним роком зростала і що будь-яка інформація про це місце буде розцінена позитивно, навіть повідомлення про те, що замок – фальшивка, що Влад Дракула був історичним персонажем, який не мав стосунку до свого міфу, і що легенда про вампіра виникла з маячні одного ірландця[1 - Брема Стокера, автора роману «Дракула». – Тут і далі прим. ред.], який ніколи не бував у цих краях.

Саме під час тієї розмови я зрозумів, що хоч би з якою точністю намагаючись викласти факти, я, незалежно від свого бажання, трудитимуся на користь брехні; хоча метою мого фільму було зняти з цього замку покрив таємничості, люди й далі віритимуть у те, у що їм хочеться вірити; гід не сумнівався, що, по суті, моя робота сприятиме успіхові їхньої пропаганди. Тому я одразу ж відмовився від своїх первісних задумів, хоч і витратив уже чималі гроші на подорож та розслідування.

Але мандрівка до Трансільванії спричинилася до грандіозної події в моєму житті: я познайомився з Афіною, яка шукала там свою матір. Доля, неблаганна і таємнича, звела нас віч-на-віч у скромному холі одного ще скромнішого готелю. Я став свідком її першої розмови з Дейдрою – або Еддою, як ця жінка хоче, щоб її називали. Я ніби збоку спостерігав за тією марною боротьбою, яку вело моє серце, намагаючись не допустити, щоб мене звабила жінка, яка не належала до мого світу. Я аплодував, коли тверезий глузд зазнав безнадійної поразки в цій битві, і єдине, що мені залишалося, – це викинути білий прапор і визнати себе жертвою неподоланної пристрасті.

І ця пристрасть дала змогу мені побачити ритуали, про існування яких я навіть не здогадувався, такого собі матеріалізованого трансю. Вважаючи, що кохання мене засліпило, я відмовлявся вірити власним очам. Але замість паралізувати, мій сумнів поніс мене в напрямку океанів, які, я був певен, не могли існувати. Це була та сама сила, яка в найтяжчі хвилини мого життя додавала мені снаги терпіти цинічні репліки з боку моїх колег-журналістів і писати про Афіну та про її працю. А що кохання досі живе, хоч Афіна й померла, ця сила мене не покинула, хоча мені хочеться одного – забути про те, що я бачив і чого навчився. Адже я міг мандрувати в тому світі, лише підтримуваний руками Афіни.

То були її сади, її річки, її гори. Тепер, коли вона відійшла, я став помічати, що все швидко знову стає таким, яким було й раніше; мене знову стали цікавити проблеми нашого транспорту, зовнішня політика Великої Британії, той спосіб, у який держава стягує з нас податки. Я знову схиляюся до думки, що випадки магії, які нам іноді доводиться бачити, – це не більш як добре відпрацьовані трюки. Що люди відзначаються марновірством і забобонністю. Що речі, які наука нездатна пояснити, не мають права на існування.

Коли колективні зустрічі на вулиці Портобелло стали виходити з-під контролю, я безліч разів дорікав їй за її поведінку, хоч тепер з радістю згадую про те, що вона ніколи мене не слухала. Якщо може існувати якась розрада в трагедії, коли ми втрачаємо людину, яку дуже любили, то це надія, завжди нам потрібна, що, можливо, так було й краще.

Я тепер і сплю, і прокидаюся з цією впевненістю: було краще, що Афіна відійшла раніше, ніж їй довелося б спуститися в пекло нашого світу. Вона вже ніколи б не віднайшла миру в душі після тих подій, коли її стали називати «відьмою з вулиці Портобелло». Решта її життя перетворилася б на гірке протистояння між її особистими мріями та колективною реальністю. Знаючи її вдачу, я певен, що вона боролася б до кінця, витрачала б свою енергію та свою веселість, намагаючись довести щось таке, чому ніхто, абсолютно ніхто не був би схильний повірити.

Хто знає, можливо, вона шукала смерті, як людина, що зазнала катастрофи в океані, шукає острів. Мабуть, стояла рано-вранці на станціях метро, чекаючи нападників, які не з'являлися. Блукала найнебезпечнішими кварталами Лондона, прагнучи зустріти свого вбивцю, але ніде його не знаходила. Намагалася вивести з рівноваги можновладців, яких їй ніколи не вдавалося по-справжньому розлютити.

Аж поки нарешті зустріла свою брутальну насильницьку смерть. Але кінець кінцем, скільком із нас щастило не побачити, як речі, що їх ми надзвичайно цінуємо, зникають одна за одною? Власне, я маю на увазі людей, але не тільки їх, а й наші думки та мрії: ми спробуємо чинити опір протягом дня, тижня, кількох років, але майже завжди все неминуче закінчується для нас поразкою. Наше тіло живе й далі, але душа дістає смертельний удар, раніше чи пізніше. Це досконалий злочин – коли ми не знаємо, хто вбив нашу радість, які мотиви спричинилися до цього і де шукати винних.

А ці винні, які не називають своїх імен, чи усвідомлюють вони, що заподіяли? Думаю, ні, бо й вони стають жертвами створеної ними реальності – розчавлені страхом і самовпевнені, безпорадні та всемогутні.

Вони не розуміють і ніколи не зрозуміли б світу Афіни. Це добре, що я так кажу: світу Афіни. Нарешті я змирився з тим, що був у ньому тільки тимчасовим гостем, ніби людина, якій зробили ласку. Так той, хто опинився в розкішному палаці, де він їсть усе, що там є найкращого, розуміє, що це тільки свято, що палац належить не йому, що їжу куплено не за його гроші й настане хвилина, коли світло погасне, господарі підуть спати, слуги також розійдуться, двері за ним зачиняться і він знову опиниться на вулиці, чекаючи таксі або автобуса, який відвезе його в нічим не прикметну повсякденність його світу.

Отже, я повертаюся. А точніше, одна моя частина повертається у цей світ, у якому ми можемо відчувати тільки те, що бачимо, до чого можемо доторкнутися і що можемо пояснити. Я знову хочу платити штраф за перевищення швидкості, хочу бачити, як сперечаються люди біля конторок у банку, хочу чути, як мене знову й знову запитують, котра вже година, хочу дивитися фільми жахів та автоперегони за Формулою-1. Це той усесвіт, у якому мені доведеться прожити решту свого життя; я одружуся, матиму дітей, і минуле перетвориться на далекий спогад, який зрештою примусить мене знову й знову запитувати протягом цілого дня: як я міг бути таким сліпим, як я міг бути таким наївним?

Знаю також, що вночі друга моя частина і далі блукатиме в просторі, у контакті з речами, не менш реальними, аніж пачка цигарок та склянка з джином, які я бачу зараз перед собою. Моя душа танцюватиме з душею Афіни, я буду з нею у своєму сні, прокинуся весь мокрий від поту, піду на кухню, щоб випити там склянку води, мені скажуть, що для війни з привидами треба застосовувати речі, які не належать до реальності. Потім, за порадою свого діда, покладу на нічний столик розкриті ножиці й у такий спосіб відріжу продовження свого сну.

Наступного ранку я подивлюся на ножиці з певним жалем. Але треба знову звикати до цього світу, бо інакше я збожеволюю.

Андреа Мак-Кейн, 32 роки, актриса театру

«Ніхто не може маніпулювати ніким. Коли двоє людей перебувають у якихось стосунках між собою, обое знають, що вони роблять, навіть якщо потім одне з них нарікатиме, що його використали».

Так казала Афіна – але робила якраз протилежне, бо користувалася моїми почуттями й маніпулювала ними нерозважливо й необмежено. Ще серйозніші речі відбувалися, коли ми розмовляли про магію; зрештою, вона була моїм учителем і взяла на себе обов'язок передати мені священні таємниці, розбудити в мені невідомі сили, якими ми всі володіємо. Коли ми вирушаємо в це невідоме море, ми, безперечно, довіряємо тим, котрі нас ведуть, – вірячи, що вони знають більше, ніж ми.

Але тепер я можу сказати напевне: не знають. Навіть Афіна, навіть Едда, навіть ті люди, з якими я познайомилася через них. Вона казала мені, що й сама навчається у міру того, як навчає, і хоча спочатку я відмовлялася у це вірити, згодом змогла переконатися, що, певно, так воно й було, крім того, я відкрила, що це був також іще один із багатьох її способів домагатися, щоб ми втратили пильність і піддалися її чарам.

Люди, які здійснюють духовний пошук, не думають; головне для них – результат. Головне для них – почувати себе могутніми, далекими від анонімного загалу. Головне для них – бути винятковими. Афіна гралася з чужими почуттями з воістину жахливою недбалістю.

Мені здається, у своєму минулому вона палко захоплювалася життям святої Терези з Лізьє. Католицька релігія мало мене цікавить, але я чула, ніби Тереза перебувала в якомусь своєрідному містичному та фізичному єднанні з Богом. Афіна не раз казала, що їй би хотілося, аби її доля була схожа на долю святої Терези: але в такому разі вона мала би піти в монастир і присвятити своє життя святим роздумам та піклуванню про вбогих. Цим вона принесла б набагато більше користі світові, і така діяльність була б набагато менш небезпечною, ніж приводити людей за допомогою музики та ритуальних церемоній у стан такого собі сп'яніння, в якому ми можемо входити у спілкування з найліпшою, але також і з найгіршою частиною нас самих.

Я прийшла до неї в пошуках відповіді на запитання, в чому полягає сенс мого існування, – хоча, коли ми з нею вперше зустрілися, я їй цього не сказала. Певно, я від самого початку помітила, що Афіну це мало цікавило; вона хотіла жити, танцювати, кохатися, подорожувати, збирати навколо себе людей, аби показати,

яка вона розумна, вихвалитися своїми обдаруваннями, дражнити своїх ближніх – одне слово, втішатися всіма радощами земного життя, хоч вона й уміла ховати свої пошуки під лаком духовного інтересу.

Щоразу, коли ми з нею зустрічалися, – для участі в магічних церемоніях чи щоб піти до бару, я відчувала її владу над собою. Я могла майже фізично доторкнутися до її могутності – такою незламною і твердою вона мені здавалася. Спочатку я була цим зачарована, мені хотілося бути такою, як і вона. Але одного разу, в барі, вона почала розмову про «Третій ритуал», який включає в себе сексуальність. Вона це зробила в присутності мого коханого. Привід для цієї розмови був – просвітити мене. Її мета, як на мене, полягала в тому, щоб звабити чоловіка, якого я кохала.

І звичайно ж, зрештою вона свого домоглася.

Недобре говорити погано про людей, які переселилися з цього світу в астральний простір. Афіні вже ніколи не доведеться звітувати переді мною, але я не можу не відзначити, що всю свою потужну силу, яку вона могла б спрямувати на благо людства і для свого духовного розвитку, вона застосовувала тільки для власної вигоди.

Але було й гірше: усе те, що ми почали з нею разом, могло б привести до успіху, якби не її потяг до ексгібіціонізму. Якби все це робилося з належною обачністю, то й сьогодні ми б із нею виконували місію, яка була нам довірена. Але вона не вміла контролювати себе, вважала себе господинею істини, спроможною подолати всі перешкоди, застосовуючи лише свою силу зваби.

Що ж сталося в результаті? Я залишилася сама-одна. І я не можу покинути нашу справу на середині – я мушу йти до кінця, хоч іноді почуваю себе дуже слабкою і майже завжди зневіреною.

Мене зовсім не дивує, що її життя закінчилося у такий спосіб: вона жила, постійно фліртує з небезпекою. Кажуть, ніби люди-екстраверти почувають себе нещаснішими, ніж інтроверти, і їм доводиться компенсувати цю ваду, переконуючи самих себе, що вони всім задоволені, радісні та веселі й ніколи не вступають у конфлікт із життям; принаймні, у випадку Афіни цей коментар абсолютно відповідає істині.

Афіна знала про свою харизму й примушувала страждати всіх, хто її любив.

Мене також.

Дейдра О'Ніл, 37 років, лікарка, відома як Едда

Якщо незнайомий чоловік зателефонує нам сьогодні, трохи поговорить, нічого не пропонуватиме, ні на що не натякатиме, не скаже нічого особливого, але бодай у такий спосіб приділить нам увагу, яку ми одержуємо так рідко, то ми спроможні цієї ж таки ночі лягти спати у стані майже закоханості. Такі ми є, і в цьому немає нічого поганого – природі жінки властиво відкриватися для любові з великою легкістю.

Саме така любов привела мене до зустрічі з Божественною Матір'ю, у свої 19 років. Афіна теж була в такому віці, коли вперше увійшла в транс під час танцю. Але то було єдине, що ми мали спільного, – вік нашого посвячення.

У всьому іншому ми були цілком і глибоко різні, а надто в наших манерах сходиться і розходиться з людьми. Як її вчитель, я завжди намагалася віддати все те найліпше, що було в мені, у такий спосіб, щоб допомогти їй організувати її власний внутрішній пошук. Як її подруга – хоч я не певна, що мое почуття знаходило відповідь із її боку, – я прагнула застерегти її й звернути її увагу на той факт, що світ іще не готовий до тих перемін, на які вона хотіла його підштовхнути. Пригадую, мені довелося провести кілька безсонних ночей, перш ніж я дійшла висновку, що треба надати їй цілковиту волю, аби вона робила тільки те, що наказувало їй серце.

Її велика проблема полягала в тому, що вона була жінкою XXII сторіччя, яка жила лише на межі XXI, і дозволяла всім це бачити. Чи мусила вона розплачуватися за це? Безперечно. Але їй би довелося платити набагато більше, якби вона намагалася приборкати невимовність своїх почуттів. Тоді вона постійно переживала б, зневірювалася б, завжди непокоїлася б про те, «а що подумують інші», завжди казала б собі «спершу я повинна зробити справи, а вже потім віддаватися своїм мріям», завжди нарікала б на те, що «ідеальні умови не настануть ніколи».

Усі прагнуть знайти собі досконалого вчителя; буває, що вчитель – людина, а проте його наука божественна, і зрозуміти це нелегко. Не треба змішувати професора з лекцією, ритуал з екстазом, того, хто передає символ, – із самим символом. Традиція прив'язана до зустрічі із силами життя, а не з людьми, які їх передають. Але ми слабкі: ми просимо, щоб Мати давала нам провідників, тоді як вона надсилає нам тільки сигнали, що вказують на дорогу, якою нам треба йти.

Тобто ми шукаємо собі пастухів замість прагнути до свободи! Дотягтися до найвищої енергії може кожен, але вона дуже далеко від тих, хто перекладає свою відповідальність на інших. Час, протягом якого ми перебуваємо на цій землі, священний, і ми повинні святкувати кожную його хвилину.

Важливість цього була цілком забута: забута настільки, що релігійні свята стали використовувати як нагоду піти на пляж, до парку, на лижну прогулянку. Ми вже не маємо ритуалів. Ми більше не вміємо перетворювати звичайні дії на священні маніфестації. Ми куховаримо, нарікаючи на втрату часу, тоді як могли б перетворювати любов на їжу. Ми працюємо, вважаючи роботу прокляттям Божим, тоді як повинні були б використовувати свої здібності на те, щоб знаходити втіху та розповсюджувати енергію Матері.

Афіна носила на поверхні багатющий світ, який ми глибоко ховаємо у своїх душах, носила, не усвідомлюючи, що люди ще не готові відчувати свою справжню могутність.

Ми, жінки, коли шукаємо почуття, яке надихало б наше життя, або дорогу пізнання, завжди ототожнюємо себе з одним із чотирьох класичних архетипів.

Діва (і я маю тут на увазі не сексуальність) – жінка, яка здійснює свій пошук у стані цілковитої незалежності, й усе, чого вона навчається, – це результат її спроможностей самостійно давати відповідь на всі виклики.

Мучениця використовує біль, капітуляцію і страждання як спосіб пізнати себе.

Свята знаходить у любові без меж, у спроможності нічого натомість не просити для себе справжній резон свого життя.

І нарешті Відьма: вона поривається до справжньої та необмеженої втіхи – і саме в такий спосіб виправдовує своє існування.

Афіна була всіма чотирма водночас, тоді як зазвичай ми обираємо для себе тільки один із цих жіночих архетипів.

Звичайно ж, ми можемо виправдати її поведінку, посилаючись на те, що всі, хто входить у стан трансу або екстазу, втрачають контакт із дійсністю. Але це неправда: фізичний світ і світ духовний – одне й те саме. Ми можемо відчутти Божественне в кожній порожинці, хоч це й не перешкоджає нам стирати її вологою губкою. Проте Божественне не зникає з чистої поверхні, воно лише трансформується в інші форми.

Афіна мусила бути обачнішою. Коли я міркую над життям і смертю своєї учениці, то думаю, що мені варто трохи змінити свою манеру діяти.

Лейла Зайнаб, 64 роки, нумеролог

Афіна? Яке цікаве ім'я! Погляньмо-но... Її максимальне число – дев'ять. Оптимістка, товариської вдачі, завжди виділяється з гущі натовпу. Люди мають тягтися до неї в пошуках розуміння, співчуття, великодушності, й саме тому їй треба бути дуже уважною, бо прагнення до популярності може вдарити їй у голову, і вона зрештою втратить більше, ніж здобула. Вона також має дбати про свою мову, а тому їй ліпше говорити те, що диктує їй здоровий глузд.

Що ж до її мінімального числа, то це – одинадцять. Думаю, вона палко прагне здобути якусь керівну посаду. Цікавиться темами містики, засобами якої вона хоче внести гармонію в середовище, що її оточує.

Але це входить у пряму суперечність із числом дев'ять, яке становить суму дня, місяця та року її народження, зведену до однієї цифри: вона завжди буде жертвою заздрощів, смутку, інтроверсії та вирішеного під впливом темпераменту. Їй треба також постійно стерегтися таких вібрацій: надмірної амбітності, нетерпимості, зловживання владою, екстравагантності.

З огляду на цей конфлікт, я порадила б їй присвятити себе чомусь такому, що не включає в себе емоційних контактів із людьми, – наприклад, знайти собі роботу в галузі інформатики або інженерної справи.

Вона померла? Пробачте. А що, зрештою, вона робила?

А й справді, що Афіна робила? Афіна займалася всім потроху, але якби хтось попросив її підсумувати зусилля свого життя, вона сказала б: я була жрицею, яка розуміється на силах природи. Якщо висловитися точніше, то вона була людиною, яка, з огляду на той простий факт, що їй не було чого втрачати або сподіватися від життя, ризикувала навіть тим, чим інші ніколи не ризикують, і зрештою розчинилася в тих силах, які начебто підкорила.

Вона працювала продавчиною в супермаркеті, служила в банку, в компанії з продажу землі – й ніколи не переставала показувати себе жрицею, яка в ній жила. Я жив поруч неї цілих вісім років і заборгував їй це: зібрати до купи пам'ять про неї, її ідентичність.

Головною проблемою, яка виникла переді мною, коли я став збирати всі ці свідчення, було переконати людей у тому, щоб вони дозволили мені користуватися їхніми справжніми іменами. Одні посилалися на те, що не бажають бути втягнуті в цю історію, другі намагалися приховати свої погляди та свої почуття. Я всім пояснював, що мій справжній намір – домогтися, аби всі причетні зрозуміли її ліпше, а ніхто не став би вірити анонімним свідченням.

А що кожен із тих, кого я розпитував, претендував на знання єдино правильної версії про ту або ту подію, хоч би якою малозначущою вона здавалася, то зрештою всі погодилися на мої умови. Прослуховуючи свої магнітофонні записи, я ще раз переконався в тому, що не існує речей абсолютних, усі вони залежать від того, як сприймає їх той або той. І найліпший спосіб пізнати самих себе часто полягає в тому, щоб довідатися, якими бачать нас інші.

Це не означає, що мусимо робити те, чого вони від нас чекають; але принаймні у такий спосіб ми зрозуміємо себе краще.

Отже, я був у боргу перед Афіною. Я повинен був зібрати до купи її історію. Записати її міф.

Саміра Р. Халіль, 57 років, домогосподарка, мати Афін

Даруйте, але її звать не Афіна. Її справжнє ім'я – Шерін. Шерін Халіль, дочка улюблена, дуже бажана, дочка, яку так мріяли народити для себе і я, і мій чоловік!

Але життя буде власні плани: коли доля буває до нас надто великодушною, ми завжди наражаємося на якусь обставину, що може розбити всі наші мрії вщент.

Ми жили в Бейруті в той час, коли всі вважали його найгарнішим містом на Близькому Сході. Мій чоловік був успішним промисловцем, ми одружилися з кохання, щороку їздили до Європи, мали друзів, нас запрошували на всі важливі світські раути, а одного разу я навіть приймала у себе вдома президента Сполучених Штатів Америки, ви це можете собі уявити? То були три незабутні дні: протягом двох днів агенти секретної американської служби перевіряли кожен куточок у нашому домі (вони трудилися у нашому кварталі вже цілий місяць, займаючи всі стратегічні позиції, наймаючи собі помешкання, блукаючи повсюди, перевдягнені в жебраків або в закоханих молодят). А на третій день, протягом двох годин, – бенкет. Ніколи не забуду тієї заздрості, яка світилася в очах наших друзів, тієї радості, яка опанувала нас, коли ми змогли побачити себе на фотографіях разом із наймогутнішим чоловіком планети.

Ми мали все, окрім того, чого нам найбільше хотілося, – своєї дитини. Її в нас не було.

Ми вдавалися до всіх засобів: давали обітницю, відвідували святі місця, прославлені своїми чудесами, консультувалися з лікарями, знахарями, приймали всякі ліки та пили еліксири й чудодійні трунки. Двічі я робила собі штучне запліднення, але обидва рази втрачала дитину. Другого разу втратила і свій лівий яєчник, і після того вже не змогла знайти жодного лікаря, який би зважився на авантюру подібного типу.

Саме тоді один із друзів, який знав про нашу ситуацію, запропонував єдиний можливий вихід: усиновити дитину. Він сказав, що має зв'язки в Румунії і що ця процедура багато часу не забере.

Через місяць ми взяли квитки на літак. Наш друг мав важливі ділові стосунки з диктатором, який у той час правив тією країною і чийого імені я не пам'ятаю[2 - Ніколае Чаушеску.], тож ми мали змогу обминути всі бюрократичні перешкоди й відразу вирушили до центру всиновлення, який був у Сибіу, у Трансільванії. Там нас уже чекали в кав'ярні, де нам було запропоновано сигарети, мінеральну воду й уже підготовлені документи, – залишалось тільки вибрати дитину.

Нас привели до будинку для немовлят, де було дуже холодно, і я подумала: як вони можуть утримувати цих нещасних створінь у таких умовах? Моїм першим інстинктивним бажанням було всиновити всіх і перевезти їх до нашої країни, де стільки сонця і свободи, але то була, звісно, абсурдна ідея. Ми стали ходити між ліжечками, слухаючи дитячий плач, нажахані важливістю того, що мали зараз вирішити.

Протягом більш як години ми з чоловіком не обмінялися жодним словом. Ми виходили, пили каву, викурювали по сигареті, потім поверталися – і так повторилося кілька разів. Я помітила, що жінка, яка відповідала за процедуру всиновлення, стала втрачати терпець, тож треба було негайно вирішувати; і в цю мить, підкоряючись інстинкту, який я наважусь назвати материнським, так ніби натрапила на дитину, яка мала бути моєю в цьому втіленні, але прийшла у світ через інше лоно, я показала пальцем на дівчинку.

Жінка, що відповідала за всиновлення, порадила нам не поспішати. Та сама, яка вже почала дратуватися, що ми думаємо так довго! Але я вже вирішила.

Тоді вона, з великою обережністю, щоб не вразити мої почуття (вона, певно, думала, що ми маємо зв'язки в найвищих ешелонах румунського уряду), прошепотіла так тихо, щоб мій чоловік не почув:

– Раджу вам ще подумати. Це дитина циганки.

Я відповіла їй, що культура не передається через гени, – дитина, якій ще не було й трьох місяців, буде моєю дочкою та дочкою мого чоловіка, і ми виховаємо її за своїми звичаями. Вона ходитиме в ту саму церкву, в яку ходимо ми, гулятиме на пляжі, де ми гуляємо, читатиме книжки, написані французькою мовою, навчатиметься в американській школі, у Бейруті. Крім того, я не мала найменшого уявлення – та й тепер не маю – про культуру циган. Знаю тільки, що вони мандрують, не завжди миються, обманюють інших і носять сережки у вухах.

Існує легенда, що вони мають звичай викрадати дітей, яких потім виховують у своїх таборах, але тут відбувалося протилежне: вони покинули свою дитину, щоб я могла взяти на себе піклування про неї.

Жінка ще зробила кілька спроб відрадити мене, але я вже підписувала папери й попросила чоловіка, щоб він зробив те саме. Коли ми повернулися до Бейрута, світ здався мені зовсім іншим: Бог подарував мені сенс життя, щоб я могла існувати, трудитися, змагатися в цьому падолі сліз. Ми мали тепер дитину, яка виправдає всі наші зусилля.

Шерін росла розумною і вродливою – мабуть, усі батьки так кажуть, але, думаю, вона справді була дитиною винятковою. Одного вечора, коли їй уже виповнилося п'ять років, один із моїх братів сказав мені, що, якщо вона працюватиме за кордоном, ім'я завжди виказуватиме її походження, – і запропонував, щоб ми змінили його на таке, яке не говорить абсолютно нічого, наприклад Афіна. Безперечно, сьогодні я вже знаю, що Афіна не тільки назва столиці однієї з країн, а й ім'я богині мудрості, інтелекту та війни.

Хоч, можливо, мій брат нічого цього не знав, а просто думав про ті проблеми, які може спричинити в майбутньому арабське ім'я, – він був причетний до політики, як і вся наша родина, і хотів захистити свою небогу від чорних хмар, що їх він, та й не тільки він, уже бачив на обрії. Але найдивовижніше те, що Шерін припало до смаку звучання цього імені. Одного знаменного дня вона й сама стала називати себе Афіною, і ніхто вже не зміг виштовхати це ім'я з її голови. Щоб зробити їй приємність, ми й самі стали так її називати, сподіваючись, що це її захоплення швидко минеться.

Чи буває так, що ім'я впливає на все життя особи? Бо минав час, нове ім'я Шерін не виходило з ужитку, і зрештою ми призвичаїлися до нього.

Коли їй виповнилося дванадцять років, ми відкрили у ній несподіваний потяг до релігії – вона днювала й ночувала в церкві, знала всі чотири Євангелія напам'ять, і це було водночас благословенням і прокляттям. У світі, в якому лінії розколу між прихильниками різних релігій дедалі поглиблювалися, я боялася за безпеку своєї дочки. Саме тоді Шерін почала нам розповідати, ніби то була звичайнісінька річ, що має багато невидимих друзів – янголів і святих, чиї образи вона бачила в церкві, коли ми туди приходили. Зрозуміло, всі діти світу бачать видіння, хоч рідко пам'ятають про них, після того як досягнуть певного віку. Так само діти мають звичай наділяти життям неживі речі, такі, як ляльки або плюшеві тигри.

Але я стала помічати, що моя донька фантазує понад усяку міру, – відтоді як одного дня пішла забрати її зі школи, а вона сказала мені, що бачила «жінку в білому, схожу на Діву Марію».

Я вірю в існування янголів, звичайно ж, вірю. Я навіть схильна повірити в те, що янголи розмовляють із малими дітками, та коли вони приходять до людей дорослих, обставини змінюються. Я знаю цілу низку історій про пастухів і хліборобів, які запевняли, що бачили жінку в білому, – і це видіння потім зруйнувало їм життя, оскільки люди втрачають спокій, ганяючись за чудесами, священники перебувають у стані постійної тривоги, а села перетворюються на центри паломництва, і зрештою бідолахи закінчують своє життя в монастирі. Тому я дуже стривожилася, коли зрозуміла, що ця історія тепер увійшла в наш дім; у своєму віці Шерін мала би більше цікавитися макіяжем та манікюром, читанням пригодницьких романів або дитячими передачами на телеекрані. Щось негаразд було з моєю дочкою, і я вирішила проконсультуватися з фахівцем.

– Ви дарма хвилюєтесь, – сказав він мені.

Для педіатра, який спеціалізується на дитячій психології, як і для більшості лікарів, що цікавляться цими темами, невидимі друзі – то таке собі віддзеркалення снів, вони допомагають дитині відкривати свої задуми, виражати свої почуття, і в них нібито немає ніякої шкоди.

– А жінка в білому?

Він мені відповів, що, можливо, наша манера бачити й пояснювати світ не зовсім зрозуміла для Шерін. Він запропонував нам поступово готувати ґрунт для того, щоб розповісти Шерін, що її в дочерили. Як вважають ці фахівці, найгірше може статися тоді, коли вона довідається про все сама, – тоді весь світ може здатися їй обманом. Її поведінка може стати непередбачуваною.

Від тієї хвилини ми стали розмовляти з нею по-іншому. Я не знаю, чи людське створіння спроможне пам'ятати про те, що з ним відбувалося, коли воно було ще немовлям, але ми стали докладати всіх зусиль, аби показати їй, як ми її любимо і що їй немає потреби втікати в уявний світ. Вона повинна була зрозуміти, що її видимий світ прегарний, а батьки завжди готові захистити її від будь-якої небезпеки, Бейрут – місто чудове, а його пляжі завжди осяяні сонцем і вирують людьми. Не вступаючи в безпосередню конфронтацію з «жінкою в білому», я

тепер намагалася проводити якомога більше часу з дочкою, запрошувала її шкільних друзів до нас додому, не втрачала жодної нагоди, щоб дати їй зрозуміти, що ми її дуже любимо.

Ця стратегія дала свої результати. Мій чоловік часто бував у від'їздах, Шерін його бракувало, і в ім'я любові я вирішила дещо змінити стиль його життя. Наші усамітнені розмови стали перетворюватися на веселу балаканину, яка відбувалася між батьком, матір'ю та дочкою.

Усе було добре до тієї ночі, коли вона, плачучи, увійшла до моєї кімнати й сказала, що боїться, бо пекло вже близько.

Я була вдома сама-одна – чоловікові знову довелося кудись поїхати, і я подумала, що це й стало причиною її розпачу. Але пекло? Може, це те, що вони якраз вивчають у школі або в церкві? Я вирішила, що наступного дня піду поговорити з учителькою.

А тим часом Шерін не переставала плакати. Я підвела її до вікна, показала їй на Середземне море за шибкою, осяяне повним місяцем. Сказала їй, що перед нашим будинком немає демонів, що там тільки зорі в небі та люди, які прогулюються по бульварах. Я сказала, щоб вона не боялася, щоб залишалася спокійною, але вона все плакала і тремтіла. Десь через півгодини, ніяк не мігши її заспокоїти, я й сама почала нервувати. Попросила її замовкнути, адже вона уже не дитина. Подумала, чи, бува, не почалася в неї перша менструація, й обережно запитала в неї, чи не бачила вона кров.

– Багато-багато крові.

Я знайшла трохи вати, попросила її лягти, щоб я змогла полікувати її «рану». Це пусте, завтра я їй усе поясню. Проте менструації в неї не було. Вона ще трохи поплакала, але, мабуть, дуже стомилася, бо швидко заснула.

А наступного дня кров полилася вже зранку.

Чотирьох людей було вбито. Для мене то була лише одна із сутичок між племенами, до яких мій народ давно звик. А для Шерін, схоже, взагалі нічим, бо вона навіть не згадала про свій учорашній кошмар.

А тим часом, починаючи від того дня, пекло справді прийшло і триває ще й сьогодні. Того ж таки дня в автобусі було знайдено 26 мертвих палестинців – хтось помстився за тих убитих. А через двадцять чотири години стало вже неможливо ходити вулицями: постріли лунали з усіх боків. Школи позакривалися, Шерін поквапно відвели в дім однієї вчительки, і після того всі втратили контроль над ситуацією. Мій чоловік урвав свою подорож і повернувся додому, він цілими днями з ранку до вечора телефонував друзям з уряду, проте ніхто не міг сказати йому нічого такого, що мало б глузд. Шерін чула стрілянину на вулицях, крики мого чоловіка в домі, проте – на мій превеликий подив – не зронила ні слова. Я весь час намагалася переконати її, що це скоро минеться, що скоро ми знову підемо гуляти на пляж, але вона відводила погляд і просила, щоб їй дали почитати якусь книжку чи послухати платівку. Тим часом як пекло все яскравіше розпалювало свої вогнища, Шерін читала й слухала музику.

Не хочеться про це навіть згадувати, даруйте мені. Я не бажаю думати ані про ті погрози, які ми одержували, ані про те, хто мав рацію, а хто її не мав, котрі з них були винними, а котрі – невинними. Я знаю тільки, що через кілька місяців, якби комусь заманулося перетнути вулицю, то він мусив би найняти човен, допливти до острова Кіпр, пересісти там в інший човен і причалити в ньому на протилежному боці вулиці.

Ми практично не могли вийти з дому протягом майже цілого року, весь час чекаючи, коли ситуація нарешті поліпшиться, весь час вірячи в те, що це скоро минеться, що уряд візьме ситуацію в свої руки. Одного ранку, слухаючи платівку на своєму маленькому портативному програвачі, Шерін зробила кілька танцювальних па й замузикала щось подібне до пісеньки з такими словами: «Це триватиме довго, довго і дуже довго».

Я хотіла її урвати, але чоловік схопив мене за лікоть – він дуже уважно слухав, сприймаючи слова своєї дитини з цілковитою серйозністю. Я так і не зрозуміла, чому це з ним сталося, і до сьогодні ми про той випадок жодного разу не згадували. Це табу між нами.

Наступного дня він несподівано розпочав приготування до нашого від'їзду, а вже за два тижні ми повантажилися на пароплав рейсом до Лондона. Згодом ми довідалися, що хоч конкретної статистики цих подій не існує, а проте відомо, що за перші два роки громадянської війни загинуло близько 44 тисяч людей, 180 тисяч було поранено, тисячі втратили дах над головою. Потім бої тривали вже з інших причин, країна була окупована чужоземними військами, і пекло там не

вщухло й сьогодні.

«Це триватиме довго, довго і дуже довго», – сказала тоді Шерін. Святий Боже, на жаль, вона мала слухність.

Лукас Ессен-Петерсен, 32 роки, інженер, колишній чоловік Афіни

Коли я вперше зустрів Афіну, вона вже знала, що батьки її в дочерили. Вона мала тоді дев'ятнадцять років і вже наготувалася розпочати сварку в університетській кав'ярні, де одна зі студенток, подумавши, що вона має британське походження (біла, з гладеньким волоссям, очі – іноді зелені, іноді сірі), досить несхвально висловилася на адресу Близького Сходу.

То був перший день університетських занять; студентська публіка була нова, ніхто нічого не знав про своїх колег. Але та дівчина підхопилася на ноги, схопила іншу за барки й заволала, мов божевільна:

– Расистка!

Я побачив нажахані очі дівчини, зацікавлені погляди інших студентів, які обернули голови, дивлячись, що там сталося. Оскільки я був студентом уже цілий рік, то відразу передбачив можливі наслідки: виклик до ректора, розгляд скарг, можливість виключення, поліційне розслідування, офіційне звинувачення в расизмі й таке інше. Усі на цьому програли б.

– Стули пельку! – крикнув я, не усвідомлюючи, що кажу.

Я не знав жодної з двох дівчат. Я не вважаю себе спасителем світу, і якщо сказати правду, то подібні сутички чи навіть бійки поліпшують загальний тонус молоді. Але мій вигук і моя реакція були сильнішими за мене.

– Припини! – знову гукнув я, звертаючись до вродливої дівчини, яка вчепилася в шию другій дівчині, теж симпатичній.

Вона спопелила мене блискавичним поглядом. Але раптом щось змінилося. Вона всміхнулася – хоч і досі тримала пальці на горлі своєї колежанки.

– Ви забули сказати «будь ласка».

Усі засміялися.

– Припини, – сказав я тоном прохання. – Будь ласка.

Вона відпустила дівчину й рушила в моєму напрямку. Усі погляди стежили за її просуванням.

– А ви – людина вихована. Можливо, у вас знайдеться й сигарета для мене?

Я простяг їй пачку, і ми вийшли покурити на університетське подвір'я. Вона швидко перейшла від бурхливого гніву до цілковитої розслабленості й уже через кілька хвилин сміялася, говорила про погоду й запитувала, чи мені подобається той або той музичний гурт. Я почув, як в аудиторіях задзеленчав дзвоник, і з почуттям радісного піднесення знехтував заповідь, якої мене навчали протягом усього мого життя: дотримуватися дисципліни. Я стояв там і докладав усіх зусиль, щоб і далі підтримувати розмову, так ніби не існувало більше ні університету, ні студентських бійок, ні буфету, ні вітру, ні холоду, ні сонця. Існувала лише дівчина з сірими очима, що стояла переді мною, базікаючи щось абсолютно нецікаве й непотрібне, але я був готовий стояти й слухати це базікання протягом усієї решти свого життя.

Через дві години ми разом пообідали. Через сім годин пішли до якогось бару, де їли та пили щось доступне для наших студентських бюджетів. Наші розмови торкалися дедалі змістовніших тем, і незабаром я вже знав майже все про її життя – Афіна з усіма подробицями розповіла мені про своє дитинство, юність, мені навіть не довелося ставити їй запитання. Правда, згодом я довідався, що вона була такою з усіма; але в той день я почував себе так, ніби був тим єдиним чоловіком, якого вона обрала з усього чоловічого населення землі.

Вона приїхала до Лондона, рятуючись від громадянської війни, яка вибухнула в Лівані. Її батькові, який належав до християн-маронітів[3 - Мароніти – течія в католицизмі, яка утворилася у процесі церковних розколів. Визнаючи верховенство папи і католицькі догмати, мароніти зберігають східний обряд

богослужіння і не вимагають целібату від своїх священників.], погрожували смертю за співпрацю з урядом, проте навіть це не могло примусити його вирушити у вигнання, аж поки Афіна, підслухавши одну телефонну розмову, вирішила, що для неї настав час стати дорослою, узяти на себе відповідальність дочки й захистити тих, кого вона так любила.

Вона зімпровізувала танець, прикинулася, ніби перебуває в трансі (вона навчилася цього в коледжі, коли вивчала там життя святих), і виголосила монолог. Я не уявляв собі, як дитина зуміла домогтися, щоб дорослі зважились на таке важливе рішення на підставі її дивного белькотіння, проте Афіна запевнила мене, що саме так і сталося: батько був забобонний, а вона була абсолютно впевнена, що в такий спосіб рятує життя всієї родини.

Вони приїхали сюди як біженці, але не як жебраки. Ліванська спільнота розсіялася по всьому світу, батько швидко знайшов засіб відновити свою комерційну діяльність, і життя тривало. Афіна мала змогу навчатися в добрих школах, відвідувала курси танців (це була її пристрасть) й обрала для себе інженерний факультет, коли здобула середню освіту.

Уже в Лондоні батьки повели її до одного з найдорожчих у місті ресторанів і з усією обережністю розповіли їй, що вони її в дочерили. Вона прикинулася дуже здивованою, обняла їх і сказала, що ніщо не може вплинути на стосунки між нею та ними.

Але насправді один із друзів родини, у хвилину ненависті, уже назвав її «невдячною годованкою»: «Ти навіть не справжня дочка своїм батькам і не вмєш як слід поводитися». Вона схопила попільничку й розбила кривдникові фізіономію, два дні, ховаючись, плакала, але потім змирилася з цим фактом. «Друг родини» залишився зі шрамом, походження якого нікому не міг пояснити, і розповідав, ніби на нього напали якісь розбишаки на вулиці.

Я запропонував їй зустрітися наступного дня. Вона відповіла мені навпростець, що вона дівчина, у неділю ходить до церкви і любовні пригоди її не цікавлять – вона надто заклопотана, бо намагається читати все, що може, про ситуацію на Близькому Сході.

Тобто вона зовсім не мала вільного часу. Ані хвилини.

– Люди думають, кожна жінка тільки й мріє, щоб вийти заміж і народити дітей. І тобі, певно, здалося з моєї розповіді, що я багато вистраждала у своєму житті. Але це не так, і ти не перший чоловік, який намагається заморочити мені голову балаканиною про те, ніби «захистить» мене від будь-якого лиха. Але згадай, що від часів античної Греції людей з поля битви приносили додому на щитах, а сильніші поверталися самі, з рубцями від своїх ран. Я теж перебуваю на полі битви, відколи народилася, але я досі жива й не потребую, щоб хтось мене захищав.

Вона зробила паузу.

– Ти бачиш, яка я освічена?

– Дуже освічена, та коли ти нападаєш на когось слабшого, ніж ти, то відразу видно, що ти все ж таки потребуєш захисту. Ти могла б там зруйнувати всю свою університетську кар'єру.

– Твоя правда. Отже, я приймаю запрошення.

Від того дня ми стали зустрічатися регулярно, і що ближчою вона мені ставала, то більше я розумів самого себе – бо вона стимулювала мене показувати себе з найліпшого боку. Вона не прочитала жодної книжки з магії чи езотеризму; казала, що все це вигадки диявола, а єдине спасіння в Ісусі та в Судному дні. Але вряди-годи висловлювала думки, які суперечили вченню Церкви.

– Христос був оточений жебраками, повіями, митарями, рибалками. Гадаю, цим він хотів показати, що іскра Божа жевріє в душі кожного й ніколи там не згасає. І тоді, коли я зовсім спокійна, і тоді, коли дуже схвильована, я відчуваю, як у мені все бринить в унісон з Усесвітом. Мені тоді здається, що я знаю те, чого не знаю, – так ніби сам Бог веде мене за руку. Існують хвилини, коли я відчуваю, що мені відкривається все.

І відразу ж вибачливо казала:

– Це гріховні думки.

Афіна завжди жила між двома світами: тим, що його вона відчувала як справжній, і тим, яким бачила його віра, якої її навчали.

Одного дня, після того як ми протягом цілого семестру вивчали рівняння, обчислення та будівельні конструкції всіх різновидів, вона сказала, що має намір покинути факультет.

– Але ж ти ніколи не згадувала про це в розмовах зі мною!

– Я про це боялася говорити навіть самій собі. Але сьогодні я була у своїй перукарки; вона працювала днями й ночами, щоб її дочка змогла закінчити курс із соціології. Дочка спромоглася закінчити навчання на факультеті і після того, як марно стукала в безліч дверей, влаштувалася працювати секретаркою у фірмі з виробництва цементу. Але навіть за таких обставин моя перукарка сьогодні кілька разів із гордістю повторила: «Моя дочка тепер має диплом». Більшість серед друзів моїх батьків і дітей друзів моїх батьків мають дипломи. Але це не означає, що вони працюють там, де їм хочеться, радше – зовсім навпаки, вони вступали до університету й закінчували його тому, що хтось, у ті часи, коли університети мали велику вагу, сказав, що людина, аби домогтися в житті успіху, повинна мати диплом. І світ втрачає чудових садівників, пекарів, антикварів, каменотесів, письменників.

Я попросив її подумати ще, перш ніж зважитись на таке радикальне рішення. Але вона процитувала мені рядки з вірша Роберта Фроста:

Переді мною були дві дороги,

І я обрав ту, де менше людей,

У цьому – моя відмінність.

Наступного дня вона не прийшла на лекції. Коли ми після цього зустрілися, я запитав, що вона має намір робити.

– Вийти заміж. І народити дитину.

Я не сприйняв її слова як ультиматум. Мені було двадцять років, їй – дев'ятнадцять, і я подумав, що нам обом надто рано робити такий

відповідальний крок.

Проте Афіна була налаштована вкрай серйозно. І переді мною постала дилема: чи втратити те єдине, що заповонило всі мої думки, – любов до цієї жінки, чи відмовитися від своєї свободи й усіх тих варіантів вибору, які обіцяло мені майбутнє.

Але, чесно кажучи, довго я не думав.

Отець Джанкарло Фонтана, 72 роки

Звісно, я неабияк здивувався, коли ці двоє ще дуже молодих людей прийшли до церкви й попросили їх обвінчати. Я трохи знав Лукаса Єссена-Петерсена, і того ж таки дня довідався, що його родина, яка походила з мало кому відомого дрібномаєтного дворянства, була категорично проти цього шлюбу. І не тільки проти шлюбу, а й проти церковної церемонії.

Батько Лукаса, посилаючись на неспростовні наукові аргументи, стверджував, що Біблія, яка лежить в основі всієї християнської релігії, насправді ніяка не книга – а просто колаж із 66 різних рукописів, причому нам невідомі ані справжні імена, ані біографії їхніх авторів; що між написанням першої та останньої з цих книг лежить відстань майже в тисячу років, тобто набагато більше, аніж їх минуло відтоді, як Америка була відкрита Колумбом. І що жодне створіння з тих, які живуть на нашій планеті, – від макак до птахів – не потребує десятих заповідей, щоб знати, як йому треба поводитися. Головне – дотримуватися законів природи, і світ перебуватиме в цілковитій гармонії.

Звичайно ж, я читав Біблію. Звичайно, трохи знаю про її історію. Але люди, які писали її, були інструментами Божественної мудрості, й Ісус дав нам набагато сильніший засіб організувати своє життя, аніж десять заповідей: любов. Птахи, макаки чи будь-які інші подібні творіння Господа підкоряються своїм інстинктам і роблять тільки те, що для них запрограмовано. Що ж до людини, то тут справи стоять набагато складніше, бо їй відома любов і ті пастки, які вона налаштовує.

Даруйте. Я, здається, знову збираюся виголосити проповідь, тоді як мені треба розповісти про свою зустріч із Лукасом та Афіною. Коли я розмовляв із хлопцем, – а я кажу «розмовляв», бо ми з ним не належимо до однієї віри, а тому я не можу прийняти від нього таїнство сповіді, – я довідався, що, крім антиклерикалізму, який панував у його домі, там також було велике невдоволення тим фактом, що Афіна – чужоземка. У мене виникло бажання попросити, щоб він принаймні процитував один уривок із Біблії, слова якого звернені не так до віри, як до звичайного здорового глузду людини: «І не погордуй едомеянином, бо він твій брат; не погордуй єгиптянином, бо ти чужинцем жив на його землі».

Прошу пробачення. Я знову почав цитувати Біблію, обіцяю надалі контролювати себе. Після розмови з хлопцем я провів щонайменше дві години з Шерін – або Афіною, як вона попросила себе називати.

Афіна завжди інтригувала мене. Від самого початку, коли вона почала ходити до моєї церкви, мені здавалося, що в її мозку давно сформувався твердий і очевидний намір: стати святою. Вона мені розповіла, що хоч її коханий про це й не знає, але незадовго до того, як у Бейруті вибухнула громадянська війна, їй було видіння, дуже схоже на видіння святої Терези з Лізьє: вона побачила кров на вулицях. Ми можемо пояснити все це якоюсь травмою, пережитою в дитинстві або в ранній юності, але ми знаємо, що такий досвід, відомий під назвою «творча одержимість священним», переживають усі люди, в більших або менших масштабах. Зненацька, за якусь частку секунди, нас опановує відчуття, що все наше життя виправдане, наші гріхи прощено, а любов завжди сильніша за все й здатна остаточно перетворити нас.

Але в цю ж таки мить нас починає змагати страх. Цілком віддатися любові, незалежно від того, божественна це любов чи людська, означає відмовитися від усього – зокрема й від свого добробуту або своєї спроможності приймати рішення. Це означає любити в найглибшому значенні цього слова. Насправді ми не бажаємо спасатися в той спосіб, який для нас обирає Бог: ми воліємо зберігати абсолютний контроль над усіма нашими кроками, цілком усвідомлювати свої рішення, самим обирати об'єкт свого поклоніння.

З любов'ю відбувається все інакше: вона приходить, оселяється в нас і все собі підпорядковує. Але тільки дуже сильні душі дозволяють їй себе підкорити, а Афіна мала сильну душу.

Таку сильну, що могла по багато годин перебувати у стані глибоких медитацій. Вона мала великий хист до музики; мені розповідали також, що вона дуже добре танцює, та оскільки церква не дуже придатне місце для таких розваг, то вона мала звичай щоранку приносити сюди свою шестиструнну гітару й протягом певного часу співала для Святої Діви, перш ніж піти до університету.

Я досі пам'ятаю, як слухав її вперше. Я вже відслужив заутреню для тих небагатьох парафіян, які мають звичай рано прокидатися взимку, коли згадав, що забув забрати гроші з ящичка для пожертвувань. Повернувся до церкви й почув музику, яка примусила мене побачити все по-іншому, так ніби до всього навколо доторкнулася рука янгола. В одному з кутків, у стані, схожому на цілковитий екстаз, дівчина віком приблизно двадцяти років грала на гітарі похвальні гімни, прикипівши поглядом до образу Непорочного Зачаття.

Я підійшов до ящичка з пожертвуваннями. Вона помітила мою присутність і перестала грати – але я ствердно кивнув головою, заохочуючи її грати далі. Потім сів на одну з лав, заплющив очі й став слухати.

У цю мить відчуття райського блаженства, «творча одержимість священним», здавалося, зійшли з неба. Ніби відчувши, що відбувається в моєму серці, вона стала вплітати в тишу звуки своєї музики та свого співу. У ті хвилини, коли вона замовкала й припиняла грати, я проказував свою молитву. Потім музика звучала знову.

Я мав таке відчуття, ніби переживаю незабутні хвилини свого життя – ті магичні хвилини, які ми починаємо осмислювати тільки тоді, коли вони вже проминули. Я повністю розчинився в них, у мене не було ані минулого, ані майбутнього, я жив тільки цим ранком, цією музикою, цим блаженством, цією несподіваною молитвою. Я увійшов у стан якогось божественного поклоніння, екстазу, вдячності за те, що живу на цьому світі, що пішов за своїм покликанням попри спротив моїх батьків. У простоті цієї невеличкої каплиці, у голосі дівчини, у ранковому світлі, яке все затоплювало, я знову відчув, що велич Бога являє себе в простих речах. Після того, як я пролив багато сліз, і після того, що мені здалося вічністю, вона перестала грати. Я обернувся й побачив, що це одна з парафіянок. Від того дня ми стали друзями й щоразу, коли могли, разом прилучалися до блаженства її музики.

Але її намір вийти заміж мене вкрай здивував. Позаяк у наших взаєминах була певна інтимність, я запитав, чи уявляє вона собі, як її прийме родина

майбутнього чоловіка.

- Погано. Дуже погано.

З великою обережністю я запитав у неї, чи не змушена вона вийти заміж під тиском якихось обставин.

- Ні, я не вагітна. Я ще дівчина.

Я запитав, чи вона вже повідомила своїх батьків, і вона сказана, що так, – реакцією був переляк, супроводжуваний слізьми матері та погрозами батька.

- Коли я приходжу сюди славити Святу Діву своєю музикою, я не думаю про те, що скажуть інші: я ділюся з нею лише власними почуттями. І відколи я стала спілкуватися з людьми, я завжди була такою; я ніби посудина, в якій має змогу виявляти себе Божественна Енергія. І ця енергія тепер вимагає від мене, щоб я народила дитину, аби дати їй те, чого не змогла мені дати моя мати по крові: захист і безпеку.

Ніхто не відчуває себе в безпеці на цій землі, відповів я. У неї попереду ще довге майбутнє, у якому вона знайде час для того, щоб у ній проявилось чудо створення нового життя. Але Афіна була сповнена рішучості.

- Свята Тереза не намагалася вчинити опір хворобі, яка на неї напала; навпаки, вона побачила в цьому знак своєї небесної слави. Свята Тереза була набагато молодша, ніж я, вона мала лише п'ятнадцять років, коли вирішила піти в монастир. Її туди не прийняли, але вона не змирилася: вона вирішила поговорити про своє бажання безпосередньо з самим Папою – ви таке можете собі уявити? Поговорити з Папою! І вона досягла своєї мети. Це ж такі прагнення до небесної слави просить від мене чогось значно легшого і чогось значно приємнішого, ніж хвороба, – щоб я стала матір'ю. Якщо я довго чекатиму, я не зможу стати другом своїй дитині, різниця у віці буде дуже великою і спільних інтересів ми вже не знайдемо.

- Але ж ви будете не одна така, – правив своєї я.

Але Афіна говорила далі, ніби й не почула моїх слів:

– Я почуваю себе щасливою тільки тоді, коли думаю, що Бог існує і що він мене слухає. Цього не досить, щоб жити далі, й іноді усе для мене втрачає сенс. Я намагаюся вдавати веселість, якої в мене нема, приховую свій смуток, щоб не турбувати тих, котрі так мене люблять і так тривожаться за мене. А нещодавно мене навідала думка про самогубство. Увечері, перед тим, як заснути, я довго розмовляю сама з собою, намагаючись відігнати цю думку геть, бо це було б виявом невдячності до всіх, втечею, цим я тільки додала б іще одну трагедію до тих, які вже існують на землі. Вранці я приходжу сюди поговорити зі Святою Дівою, попросити, щоб вона прогнала демонів, з якими я розмовляю вночі. Досі це давало результат, але я починаю втрачати мужність. Я знаю, мені доручено місію, від якої я довго відмовлялася, але настав час, коли я повинна прийняти її. Це місія стати матір'ю, і я мушу виконати її, бо інакше збожеволю. Якщо я не зможу дати життя створінню, яке зростатиме в мені, то не зможу прийняти й те життя, яке відбувається поруч зі мною.

Лукас Єссен-Петерсен, колишній чоловік Афін

Коли народився Віорель, мені щойно виповнилося 22 роки. Я вже не був студентом, який щойно одружився з колишньою колежанкою по факультету, я став чоловіком, що взяв на себе обов'язок утримувати родину. Величезна відповідальність важким тягарем лягла на мої плечі. Мої батьки, які навіть не прийшли на весілля, обумовлювали можливість будь-якої фінансової допомоги моїм розлученням і правом опікунства над дитиною (точніше кажучи, це батько поставив мені такі умови, а щодо матері, то вона часто телефонувала мені, плачучи, казала, що я збожеволів, але їй дуже хотілося б обняти свого онука). Я сподівався, що коли вони нарешті зрозуміють, як я кохаю Афіну, зрозуміють, що я твердо вирішив жити з нею, то цей опір припиниться.

Але він не припинявся. І тепер я мусив думати, як мені забезпечити дружину та сина. Я пішов зі свого інженерного факультету. Зателефонував батько, він то погрожував, то намагався напутити мене на розум лагідними умовляннями. Сказав, що коли я не відмовлюся від своїх намірів, він позбавить мене спадщини, та якщо я повернуся в університет, розгляне можливість «іноді допомагати мені» – так він висловився. Але я відмовився; романтичний світогляд молодості вимагає, щоб ми ніколи не відступали від своїх радикальних позицій. Я сказав йому, що спроможний розв'язати свої проблеми сам.

Перед тим, як мав народитися Віорель, Афіна подбала, аби я міг ліпше сам себе зрозуміти. І це сталося не через наші сексуальні стосунки, – які були дуже сором'язливими, мушу признатися, – а через музику.

Музика існує відтоді, як існують люди, так пояснили мені пізніше. Наші пращури, які мандрували від печери до печери, не могли переносити багато речей, але сучасна археологія доводить, що, крім невеликих запасів їжі, у їхньому багажі завжди був присутній якийсь музичний інструмент, здебільшого бубон або барабан. Музика покликана не тільки втішати чи розважати нас, вона є чимось значно більшим. Це – ідеологія. Людину завжди можна зрозуміти, знаючи, яку музику вона слухає.

Дивлячись, як Афіна танцює, коли вона була вагітна, слухаючи, як вона грає на гітарі, щоб дитина заспокоїлася й зрозуміла, що її люблять, я став дозволяти, щоб її манера бачити світ заразила й мое життя. Коли Віорель народився, перше, що ми зробили, принісши його додому, це дали йому прослухати адажіо з творів Альбіні. Коли між нами виникла сварка, то саме сила музики – хоч я не бачу ніякого логічного зв'язку між першим і другим, крім хіба що життєвого прикладу хіпі, – допомагала нам спільно долати будь-які проблеми або труднощі.

Але ця романтика не могла допомогти нам знайти певний спосіб добування грошей. Оскільки я не вмів грати на жодному інструменті, то був неспроможний навіть розважати відвідувачів у якому-небудь барі, і зрештою найнявся стажером в одну архітектурну фірму, де мав робити структурні обчислення. Платили мені по годинно, але так мало, що я мусив виходити з дому ще вдосвіта, а повертатися пізно ввечері. Я майже не бачив сина – бо він спав – і майже не мав змоги поговорити або покохатися зі своєю дружиною, яка була перевтомлена. Протягом усієї ночі я себе запитував: коли ж нарешті нам пощастить поліпшити своє матеріальне становище й жити гідно, як ми того заслуговуємо? Хоч я й погодився з Афіною, коли вона говорила, що диплом не потрібний у більшості випадків, проте в інженерній справі (а також у юриспруденції або в медицині, наприклад) певний обсяг технічних знань має фундаментальне значення, бо інакше ми можемо піддати небезпеці життя інших людей. А мені довелося урвати своє навчання професії, яку я обрав, відмовитися від своєї мрії, яка була для мене дуже важливою.

Між нами почалися сварки. Афіна нарікала, що я мало приділяю уваги дитині, що їй потрібен батько, що якби йшлося тільки про те, щоб її народити, то вона могла б зробити це й сама, не створюючи для мене стількох проблем. Не раз я гримав

дверима і йшов прогулятися, вигукуючи, що вона мене не розуміє, що я також не розумію, як я міг погодитися на таке «божевілля» – народити дитину в двадцять років, коли ми не можемо забезпечити собі бодай скромні фінансові умови життя. Поступово ми зовсім перестали кохатися, по-перше, внаслідок постійної перевтоми, а по-друге, тому, що завжди були роздратовані одне одним.

Я все глибше западав у стан депресії, мені не давало спокою відчуття, що жінка, яку я кохаю, використовує мене у своїх цілях і маніпулює мною. Афіна бачила, в якому стані я перебуваю, бачила моє відчуження, але замість допомогти мені вирішила спрямувати всю свою енергію на Віореля та музику. Місцем моєї втечі стала для мене робота. Вряди-годи я розмовляв зі своїми батьками, щоб знову почути одну й ту саму історію – мовляв, «вона народила дитину для того, щоб утримати тебе при собі».

У цей час, її релігійність дуже посилилася. Вона відразу зажадала охрестити дитину й сама обрала для неї ім'я – Віорель, румунського походження. Думаю, що – можливо, крім кількох іммігрантів – ніхто в Англії не має імені Віорель, але я поставився до цієї витівки як до творчого експерименту і зрозумів, що в такий спосіб вона захотіла встановити дивний зв'язок з минулим, у якому майже не жила, – з тими днями, коли перебувала в сирітському притулку в Сібіу.

Я намагався примиритися з усім, але мене все більше опановувало відчуття, що я втрачаю Афіну через дитину. Наші сварки ставали дедалі частішими, вона стала погрожувати, що піде з дому, бо вважала, що Віорель нахапається негативної енергії з наших суперечок. Якось уночі, після однієї з таких погроз, я сам утік з дому, думаючи, що повернуся після того, як заспокоюся бодай трохи.

Я йшов нічним Лондоном у невідомому напрямку, проклинаючи життя, яке для себе обрав, дитину, яку погодився прийняти, жінку, котра, здавалося, втратила будь-який інтерес до моєї присутності. Я зайшов до першого бару, який мені трапився, біля однієї зі станцій метрополітену й випив чотири порції віскі. Коли бар зачинився об одинадцятій вечора, я пішов до крамнички, з тих, які відчинені до самого ранку, купив ще віскі, сів на лаву на одній із площ і став пити далі. До мене наблизився гурт молоді, один із них зажадав, щоб я віддав їм пляшку з рештками віскі, я відмовився, і вони мене відколошматили. Поліція з'явилася відразу, й усіх нас відвели на дільницю.

Мене відпустили відразу по тому, як я дав свідчення. Природно, я нікого не став звинувачувати, сказав, що це була суто випадкова суперечка, бо інакше мені

довелося б провести кілька місяців свого життя в судах, куди мене щодня викликали б як жертву нападу. Коли я вже наготувався вийти, то відчув себе таким п'яним, що впав на стіл одного з інспекторів. Той розізлився, але замість затримати мене за неповагу до властей він просто виштовхав мене за двері.

Там стояв один із тих, котрі мене били. Він подякував мені за те, що я не висунув проти них звинувачення. Сказав, що я весь обляпаний грязюкою та кров'ю і мені слід би перевдягтися, перш ніж я повернуся додому. Тоді я, несподівано для самого себе, попросив його зробити мені ласку: щоб він вислухав мене, бо я відчував величезну потребу виговоритися.

Протягом години він мовчки вислуховував мої нарікання. Насправді я розмовляв не з ним, а з самим собою, із хлопцем, у якого ще все життя було попереду, була кар'єра, яка могла стати блискучою, була родина, чиї зв'язки могли відчинити чимало дверей, і який тепер був схожий на одного з жебраків Гемпстеду[4 - Один із кварталів Лондона.], п'яний, стомлений, пригнічений, без грошей. І все через жінку, яка навіть перестала мене помічати.

Закінчивши свою розповідь, я ніби краще усвідомив ситуацію, в якій опинився, коли обрав для себе таке життя, вірячи, що кохання може врятувати все. А це неправда: іноді воно приводить нас на край провалля, з тим ускладненням, що ми тягнемо туди за собою й кохану людину. Отже, виходило, що я міг занапастити не тільки власне життя, а й життя Афіни та Віореля.

У ту хвилину я кілька разів повторив подумки, що я чоловік, а не хлопчик, який народився в золотій колиці, і що я зумію з гідністю дати раду всім тим нещастям, які на мене звалилися. Я повернувся додому. Афіна вже спала, тримаючи дитину в обіймах. Я прийняв ванну, вийшов, щоб викинути брудний одяг у сміттєвий бак на вулиці, й ліг спати, на диво спокійний і тверезий.

Наступного дня я сказав, що хочу розлучитися з нею. Вона запитала, чому я так вирішив.

– Тому що я тебе кохаю. І люблю Віореля. Але зараз я тільки те й роблю, що звинувачую вас двох за те, що мені довелося відмовитися від своєї мрії стати інженером. Якби ми бодай трохи зачекали, усе могло б скластися зовсім інакше, але ти думала тільки про свої плани – забувши включити мене до них.

Афіна ніяк не зреагувала, ніби вже чекала того, що я їй сказав, або підсвідомо підштовхувала мене на це.

Мое серце облилося кров'ю, бо я сподівався, що вона попросить мене залишитися. Але вона здавалася спокійною, стриманою і, схоже, турбувалася тільки тим, щоб хлопчик не почув нашу розмову. Саме в ту мить я остаточно переконався в тому, що вона ніколи мене не кохала і я був для неї лише інструментом здійснення її божевільної мрії народити дитину в дев'ятнадцять років.

Я сказав, що вона може залишити собі дім і меблі, але вона відмовилася: вона поживе якийсь час у матері, знайде собі роботу і найме власне помешкання. Вона мене запитала, чи зможу я надавати фінансову допомогу Віорелю. Я сказав, що так.

Я підвівся, подарував їй останній і довгий поцілунок, знову став наполягати, щоб вона залишилася тут, але вона знову повторила, що піде до матері, як тільки спакує речі. Я оселився в дешевому готелі і щовечора чекав, коли вона мені зателефонує й попросить повернутися, розпочати нове життя, – я був навіть готовий і далі жити життям колишнім, якщо буде треба, бо, живучи тепер далеко від них, я чітко собі усвідомив, що у світі немає нічого важливішого для мене, як моя дружина і мій син.

Через тиждень я нарешті дочекався її телефонного дзвінка. Але вона лише повідомила мене, що нарешті перевезла свої речі й повертатися не збирається. Через два тижні я довідався, що вона винайняла невеличку мансарду на вулиці Басет, де мала намір щодня підійматися сходами на три поверхи з дитиною на руках. Минуло ще два місяці, й ми підписали всі необхідні папери.

Моя справжня родина покинула мене назавжди. А в тій сім'ї, де я народився, мене зустріли з розкритими обіймами.

Відразу після нашого розлучення й після тих глибоких страждань, які я пережив потім, я запитав себе, а чи справді моє рішення не було помилковим і безвідповідальним, властивим для людей, котрі в юності прочитали багато романів про кохання і сповнилися бажанням подолати будь-які труднощі, але повторити у своєму житті міф про Ромео та Джульєтту. Коли біль притих – а для цього існують лише одні ліки – тривалість часу, я зрозумів, що доля дозволила

мені зустріти ту єдину жінку, яку я був спроможний кохати протягом усього свого життя. Кожна секунда, проведена з нею поруч, була варта того, щоб її прожити, і попри все те, що сталося, я повторив би кожен свій крок, якби мені пощастило повернутися в той період свого життя.

Але час не тільки підлікував мої рани, а й дав мені можливість відкрити цікаву річ: виявляється, що протягом життя можна кохати не одну жінку. Я одружився знову, я щасливий поруч зі своєю новою дружиною і не можу собі уявити, як би зміг жити без неї. Але це не примушує мене відмовитися від того життя, яке я вже прожив, тим більше, що я виявив досить обачності й ніколи не намагався порівнювати між собою два свої досвіди; бо неможливо виміряти кохання, як ми вимірюємо довжину вулиці або висоту будинку.

Крім того, залишилося щось дуже важливе від моїх стосунків з Афіною: це син, її велика мрія, про яку вона відверто розповіла мені, перед тим як ми вирішили побратися. Я маю тепер іншу дитину, яку народила мені моя друга жінка, і тепер я набагато ліпше підготовлений до всіх радощів і труднощів батьківства, аніж був дванадцять років тому.

Під час однієї з наших зустрічей, коли я прийшов забрати Віореля, щоб він провів вихідні зі мною, я наважився торкнутися дуже болючої для мене теми: я запитав, чому вона була такою спокійною, коли я сказав їй про своє бажання розлучитися.

– Бо я вчилася страждати мовчки протягом усього свого життя, – відповіла вона.

І лише тоді обняла мене й пролила всі ті сльози, які хотіла б виплакати в той день.

Отець Джанкарло Фонтана

Я побачив, як вона прийшла до заутрені, як завжди, з дитиною на руках. Я знав про труднощі, які вони переживали, але до того ранку все це не виходило за межі нормальних подружніх непорозумінь, і я сподівався, що рано чи пізно вони будуть подолані, адже обое вони були людьми, які випромінювали Добро у простір навколо себе.

Уже рік, як вона не приходила грати вранці на гітарі й славити Святу Діву; вона присвятила себе турботам про Віореля, якого я мав честь охрестити, хоч не пам'ятаю жодного святого з таким ім'ям. Але вона приходила на службу Божу щонеділі, й ми завжди розмовляли з нею по закінченні, коли парафіяни вже розходилися. Вона казала, що я її єдиний друг; колись ми спільно вшановували Всевишнього, а тепер вона хотіла ділитися зі мною своїми земними труднощами.

Вона любила Лукаса більше, аніж будь-якого іншого чоловіка з тих, які їй зустрічалися; він був батьком її дитини, людиною, яку вона обрала, щоб розділити з нею своє життя, чоловіком, який відмовився від усього й знайшов у собі мужність створити родину. Коли між ними почалася незгода, вона намагалася дати йому зрозуміти, що це тимчасове, адже вона мусить присвятити себе дитині, хоч і не має найменшого наміру розпещувати її; потім вона перестане приділяти синові стільки уваги, щоб він навчився самостійно відповідати на виклики життя. Після цього вона знову стане дружиною й жінкою, якою він її знав під час їхніх перших зустрічей, і можливо, кохатиме його ще палкіше, бо тепер ліпше усвідомлюватиме обов'язки та відповідальність зробленого нею вибору. Проте, попри її зусилля, Лукас відчував себе покинутим; вона розпачливо намагалася розділити себе між ними двома, проте завжди була змушена обирати – і в такі хвилини, без тіні сумніву, вона обирала Віореля.

Спираючись на свої скромні знання в галузі психології, я сказав їй, що мені не вперше доводиться вислуховувати такі зізнання і що чоловіки, як правило, почувають себе покинутими за таких обставин, але це минеться; я вже не раз допомагав людям долати подібні труднощі раніше, розмовляючи зі своїми парафіянами. В одній із таких розмов Афіна визнала, що, можливо, вона трохи поквапилася, романтичне прагнення стати молодою матір'ю не дало їй побачити ті суворі випробування, які молодим батькам доводиться долати після народження дитини. Але було вже пізно жалкувати й розкаюватися.

Вона запитала, чи не міг би я поговорити з Лукасом – який ніколи не приходив до церкви, чи тому, що не вірував у Бога, чи тому, що волів у неділю вранці приділити більше уваги своєму синові. Я пообіцяв їй зробити це, якщо він прийде до мене власною охотою. Та коли Афіна вже збиралася попросити його про це, між ними вибухнула велика сварка і чоловік пішов із дому.

Я порадив їй зберігати терпіння, проте вона почувала себе глибоко скривдженою. Її вже раз були покинули в дитинстві, й уся та ненависть, яку вона відчувала до своєї кривної матері, тепер перейшла на Лукаса – хоча згодом,

наскільки мені відомо, вони знову стали добрими друзями. В уявленні Афіни, порвати родинні узи було найтяжчим гріхом із тих, які людина могла вчинити.

Вона й далі приходила до заутрені в церкву, але відразу поверталася додому – бо тепер їй не було на кого залишити сина, а під час служби малий дуже плакав, заважаючи іншим вірним зосередитися на молитві. В одну з тих рідкісних хвилин, у які ми змогли перекинутися кількома словами, вона сказала мені, що працює в банку, винайняла собі помешкання, й попросила, щоб я не турбувався за неї; «батько» (вона перестала називати свого чоловіка на ім'я) виконує свої фінансові зобов'язання.

Та ось настала та фатальна неділя. Я знав, що відбулося протягом тижня, – мені розповів про це один із парафіян. Я не спав кілька ночей, просячи, щоб якийсь янгол просвітив мене, підказав, як мені бути: чи й далі виконувати свій обов'язок перед Церквою, чи віддати перевагу своєму обов'язку перед людьми. Проте янгол так і не прилетів, і тоді я сконтактувався з вищим представником церковної влади, і той сказав мені, що Церква житиме тільки тоді, коли неухильно виконуватиме свої догми, – якби ми робили винятки, то загинули б іще в середні віки. Я точно знав, що відбудеться, хотів був зателефонувати Афіні, але вона не залишила мені свій новий телефонний номер.

Того ранку руки в мене тремтіли, коли я підняв облатку, щоб освятити хліб. Проказав слова, що їх навчила мене тисячолітня традиція, скориставшись владою, якою наділили мене апостоли, передаючи її від покоління до покоління. Але мої думки відразу повернулися до дівчини з дитиною на руках, такої схожої на Діву Марію, чудо материнства й любові в покинутості й самоті, котра стала в чергу, як це завжди робила, й повільно підходила до мене, щоб узяти святе причастя.

Я подумав, що більша частина присутньої тут конгрегації знала, що відбувається. І всі дивилися на мене, чекаючи моєї реакції. Я побачив себе в оточенні праведників, грішників, фарисеїв, священнослужителів Синедріону, апостолів, учнів, людей доброї і людей злої волі.

Афіна зупинилася переді мною й зробила те, що робила завжди: заплющила очі й розтулила рот, щоб прийняти тіло Христа.

Тіло Христове залишалось в моїх руках.

Вона розплющила очі, не розуміючи, що відбувається.

- Потім поговоримо, - прошепотів я їй.

Але вона не зрушила з місця.

- За тобою в черзі стоять люди. Потім поговоримо.

- А в чому, власне, річ? - усі ті, хто стояв за нею, могли почути її запитання.

- Потім поговоримо.

- Чому ви не дали мені причастя? Чи ви не розумієте, що принизили мене на очах у всіх? Чи з мене не досить того, що я вже пережила?

- Афіно, Церква забороняє давати святе причастя особам, які розлучилися. Ти підписала на тижні папери про своє розлучення. Поговоримо потім, - повторив я ще раз.

А що вона не рухалася, то я подав знак тому, хто стояв за нею, щоб він обійшов її збоку. Я їй далі роздавав причастя, поки останній парафіянин не одержав його від мене. Але не встиг я повернутися до вітара, як почув той голос.

То вже не був голос дівчини, яка співала, щоб віддати хвалу Святій Діві, яка обговорювала зі мною свої плани, яка з таким хвилюванням розповідала мені про те, що вона довідалася про життя святих, яка мало не плакала, згадуючи про труднощі свого подружнього життя. То був зойк тварини, пораненої, приниженої, чие серце розривалося від ненависті.

- Нехай буде прокляте це місце! - проказав той голос. - Нехай будуть прокляті ті, котрі ніколи не дослухалися до слів Христа і перетворили його послання на споруди з каменю. Адже Христос сказав: «Прийдіть до Мене змучені горем, і Я полегшу ваш біль». Я змучена горем, я поранена, а мені не дозволяють прийти до Нього. Сьогодні я зрозуміла, що Церква перекрутила Його слова: прийдіть до Мене ті, хто підкоряється нашим правилам, а змучені горем нехай лишаються там, де вони є!

Котрась із парафіянок у першому ряді крикнула, щоб вона замовкла. Але я хотів її чути, мені треба було її чути. Я обернувся й став перед нею, похиливши голову, – то було єдине, що я міг зробити.

– Присягаюся, ноги моєї більш не буде в жодній церкві. Мене покинула ще одна родина, й тепер ідеться не про труднощі з грішми і не про незрілість людей, які одружуються надто рано. Нехай будуть прокляті всі ті, котрі зачиняють двері перед матір'ю з дитиною! Ви не кращі за тих, котрі не прийняли Святе Сімейство, не кращі за тих, котрі зреклися Христа тоді, коли Він найбільше потребував друга!

І, напівобернувшись, пішла геть, ридаючи, з дитиною на руках. Я закінчив службу, дав останнє благословення й пішов відразу до ризниці – в ту неділю я не мав найменшого бажання ані брататися з вірними, ані вести марні розмови. У ту неділю переді мною постала тяжка філософська дилема: мені довелося обирати між пошаною до своєї інституції і пошаною до слів, на яких ця інституція була створена.

Я вже старий, Бог може забрати мене щохвилини. Я зберігаю вірність своїй релігії і вважаю, що, попри всі її помилки, вона широко прагне виправитися. Проминуть іще десятки, а може, й сотні років, але настане день, коли вона братиме до уваги тільки любов, тільки слова Христа: «Прийдіть до Мене змучені горем, і Я полегшу ваш біль». Я присвятив усе своє життя священнослужінню і жодної секунди ніколи не жалкував, що обрав для себе таку професію. Але бувають хвилини – як ті, що їх мені довелося пережити в ту неділю, – коли я, хоч і не сумніваюсь у вірі, починаю сумніватися в людях.

Тепер я знаю, що сталося з Афіною, і запитую себе: чи все почалося саме тоді, чи воно вже існувало в її душі? Я думаю про багатьох Афін і про багатьох Лукасів цього світу, які розлучаються і через те не допускаються до таїнства Євхаристії, і їм залишається тільки споглядати Христа, стражденного і розп'ятого, і слухати Його слова, які, проте, не завжди збігаються із законами Ватикану. У небагатьох випадках такі люди поривають усі зв'язки з Церквою, але більшість і далі відвідують недільну месу, бо вони призвичаїлися до цього, хоч і знають, що чудо перетворення хліба й вина на тіло та кров Господа для них заборонене.

Я думаю про те, що, коли Афіна вийшла з церкви, вона могла зустріти Ісуса. І, плачучи, кинутися Йому в обійми, розгублена і спантеличена, просячи, щоб Він пояснив їй, чому її не допустили до святого таїнства лише через підпис, який

вона поставила на папері, тобто річ, що не має ані найменшої ваги в сенсі духовності і яка може цікавити лише нотарів і податкову інспекцію.

Й Ісус, дивлячись на Афіну, либонь, відповів би їй так:

– Не дивуйся, дочко моя, вони не допускають і Мене. Уже давно для Мене немає місця у християнських храмах.

Павло Подбельський, 57 років, квартирновласник

Ми з Афіною мали дещо спільне: обое були біженцями, які втекли від війни, обое переїхали до Англії ще дітьми, хоч від часу моєї втечі з Польщі минуло вже понад півсотні років. Ми обое знали, що хоч біженці й потрапляють у зовсім нові обставини, але свої традиції вони зберігають і на вигнанні – утворюють свої громади, мова й релігія залишаються живими, люди намагаються захищати одне одного в середовищі, яке завжди буде для них чужим.

Але якщо традиції зберігаються, то бажання повернутися слабне. Проте воно має зберігатися живим у наших серцях, у вигляді надії, якою нам приємно себе обманювати, але яка ніколи не буде реалізована на практиці. Я ніколи не повернуся жити до свого Ченстохова, а вона та її родина ніколи вже не повернуться до Бейрута.

Саме почуття цієї солідарності спонукало мене здати їй у найми мансарду мого триповерхового будинку на вулиці Басет – я зробив це всупереч своєму звичаю, бо волю мати пожильців, у яких немає дітей. Я вже був припустився цієї помилки раніше, і з цього виникли дві проблеми: я нарікав на той гамір, який вони здіймали вдень, а вони нарікали на той шарварок, який я влаштовував уночі. Обидва види надто голосних звуків мали своє коріння у священних елементах, – то були плач і музика, – та позаяк вони належали до двох абсолютно різних світів, примирити їх між собою було неможливо.

Я повідомив її про цю обставину, але вона не стала зі мною сперечатися і сказала, що я можу не турбуватися щодо її дитини: вдень вона перебуває в домі діда. А це помешкання зручне для неї, бо розташоване неподалік від банку, де

вона працює.

Але попри мої застереження, попри те, що спочатку вона мужньо терпіла всі незручності, через тиждень пролунав дзвінок у мої двері. То була вона, з малим на руках:

– Мій син не може заснути. Може, бодай сьогодні ви зробите музику трохи тихшою?

Усі, хто був у залі, обернули до неї голови.

– А це що таке?

Дитина, яка трималася ручками за її шию, відразу перестала плакати, ніби була здивована не менше за матір, коли побачила гурт людей, які раптово перестали танцювати.

Я натиснув кнопку паузи, щоб зупинити касету, подав їй знак рукою, щоб вона увійшла, а тоді знову увімкнув звук, щоб не уривати ритуал. Афіна сіла в одному з кутків зали, заколисуючи на руках дитину, побачивши, що вона відразу заснула, попри гуркіт барабана та дзенькіт металу. Вона висиділа всю церемонію й пішла тоді, коли всі інші гості стали також розходитися. І – як я й передбачив – подзвонила в мої двері наступного ранку перед тим, як піти на роботу.

– Ви можете не пояснювати мені те, що я бачила вчора: я знаю, що означає, коли люди танцюють із заплющеними очима, бо й сама так часто роблю, це єдині хвилини миру та спокою, які я переживаю у своєму житті. Перед тим як стати матір'ю, я мала звичай ходити на танцювальні майданчики з чоловіком та друзями; там я також бачила, як люди танцюють із заплющеними очима: одні це роблять тільки для того, щоб справити враження на інших, другі – щоб відчувати, як їх рухає якась могутня сила. І відтоді, як я стала розуміти, чого прагнуть ці люди, я також знайшла в танці спосіб поєднати себе з чимось сильнішим, чимось могутнішим, аніж я. Але скажіть мені, будь ласка, що то була за музика?

– Ви маєте якісь плани на неділю?

– Нічого особливого. Маю намір погуляти з Віорелем у Риджентс-парку, трохи подихати чистим повітрям. Я матиму ще багато часу для того, щоб подумати про свій розпорядок денний, – а на цьому етапі свого життя я волію жити за денним розпорядком свого сина.

– Отже, я піду з вами.

За два дні до нашої прогулянки Афіна прийшла, щоб бути присутньою на ритуалі. Дитина заснула вже через кілька хвилин, а вона лише дивилася, нічого не кажучи, на рух, який відбувався навколо неї. Хоч вона сиділа нерухомо на дивані, я певен, що її душа танцювала.

У неділю пополудні, коли ми прогулювалися в парку, я попросив, щоб вона звернула пильну увагу на все, що бачить і чує: на листя, яке тріпотіло на вітрі, на збрижену хвилями поверхню озера, на щебетання пташок, на гавкіт собак, на крики дітей, які бігали туди-сюди, мовби підкоряючись дивній логіці, незрозумілій для дорослих.

– Усе рухається. І все рухається в певному ритмі. І все, що рухається в певному ритмі, створює звук; це відбувається тут і в будь-якому місці світу в цей момент. Наші предки помічали те саме, коли намагалися сховатися від холоду у своїх печерах: речі рухалися і створювали звуки.

Перші люди, певно, дивилися на все це зі страхом, а потім із побожною шанобливістю: вони розуміли, що в такий спосіб Найвище Буття хоче увійти з ними в контакт. Вони намагалися наслідувати звуки та рухи, що відбувалися навколо них, у надії сконтактуватися з цим Найвищим Буттям: саме тоді й народилися танець і музика. Кілька днів тому ви мені сказали, що, танцюючи, ви ніби спілкуєтеся з чимось значно могутнішим, аніж ви.

– Коли я танцюю – я жінка вільна. А точніше кажучи, я вільний дух, який може ширяти над Усесвітом, спостерігати теперішнє, вгадувати майбутнє, перетворюватися на чисту енергію. І це дає мені величезну втіху, наповнює мене радістю, яка виходить далеко за межі всього того, що я вже пережила і що мені ще доведеться пережити впродовж свого існування.

У моєму житті був період, коли я була сповнена рішучості стати святою – хвалити Бога через музику та рухи свого тіла. Але ця дорога тепер для мене назавжди

закрита.

– Яка дорога для вас закрыта?

Вона поклала дитину в дитячий візочок. Я побачив, що вона не хоче відповідати на моє запитання, й повторив його ще раз. Коли уста стуляються, то це знак, що зараз буде сказано щось дуже важливе.

Без ніякого хвилювання, так, ніби доля вимагала під неї, щоб вона мовчки терпіла всі перешкоди, які ставитиме перед нею життя, вона розповіла мені про випадок у церкві, коли священик – і, певно, її єдиний друг – відмовився дати їй святе причастя. Розповіла й про прокляття, яке виголосила в ту хвилину, і назавжди покинула католицьку церкву.

– Святим є той, хто вміє з гідністю прожити своє життя, – сказав я їй. – Досить зрозуміти, що всі ми тут із якоюсь причини, і досить підкоритися їй. Тоді ми зможемо сміятися з наших великих чи невеликих страждань і топтати ряст без страху, усвідомлюючи, що кожен наш крок сповнений сенсу. Ми зможемо дозволити, щоб нас вело світло, яке випромінює Вершина.

– А що таке вершина? У математиці – це найвища точка трикутника.

– У житті це також кульмінаційна точка, мета для всіх, котрі блукають, як і цілий світ, і навіть у найтяжчі хвилини не втрачають із поля зору світло, яке випромінює їхнє серце. Ось це ми й намагаємося робити в нашому товаристві. Вершина ховається всередині нас, і ми зможемо досягти її, коли підіймемося на неї або коли побачимо її світло.

Я пояснив їй, що танець, який вона бачила кілька днів тому й у якому брали участь люди різного віку (тоді у нашій групі було десятеро осіб, віком від 19 до 65 років), я назвав «пошуками Вершини». Афіна запитала, звідки я все це взяв.

Я розповів їй, що по закінченні Другої світової війни частині моєї родини пощастило втекти від комуністичного режиму, який захопив владу в Польщі, й ми вирішили оселитися в Англії. Нам порадили взяти з собою не тільки найнеобхідніші для життя речі, а й предмети мистецтва та старі книги, які дуже цінуються в цій частині світу.

І справді, картини та скульптури ми дуже швидко продали, але книги залишилися в одному з кутків, припадаючи пилюкою. А що моя мати хотіла навчити мене читати й розмовляти польською мовою, то вони служили для моєї освіти. Одного чудового дня в одній із книжок Томаса Малтуса, виданих у XIX сторіччі, я знайшов два аркуші з нотатками мого діда, який загинув у концентраційному таборі. Я почав їх читати, подумавши, що йдеться про заповіт щодо розподілу спадщини або любовні листи до таємної коханки, бо в родині існувала легенда, що він закохався в якусь жінку, коли був у Росії.

Як з'ясувалося, певний зв'язок між тією легендою та реальністю все ж таки існував. На тих аркушах я прочитав розповідь про його подорож до Сибіру під час комуністичної революції; там, у далекому селі Дедов, мій дід закохався в одну актрису. Як розповідає мій дід, та актриса належала до такої собі секти, яка в танці певного виду знаходила засіб проти будь-якого зла, бо цей танець дозволяє увійти в контакт зі світлом Вершини.

Вони боялися, що ця традиція може зникнути: жителів села мали незабаром кудись переселити, бо те місце призначалося для випробувань ядерної зброї. І сама актриса, і її друзі просили, щоб мій дід записав усе те, що вони йому розповіли. Він так і зробив, але не надав тій історії особливої ваги й забув свої нотатки у книжці, яку возив із собою, аж поки одного дня вони потрапили мені на очі.

Афіна урвала мене:

– Але ж танець неможливо описати. Його можна зрозуміти, тільки танцюючи.

– Достоту так. По суті, у нотатках говорилося тільки одне: треба танцювати до повного виснаження, відчуваючи себе альпіністом, який хоче підкорити цю священну гору. Танцювати доти, доки від задишки наш організм почне одержувати кисень не так, як зазвичай, і це закінчується тим, що ми втрачаємо свою ідентичність, свій зв'язок із простором і часом. Треба танцювати лише під акомпанемент ударних інструментів, повторювати цей процес щодня, знаючи, що в певний момент очі цілком природно заплющуються й ми починаємо сприймати світло, яке промениться зсередини нас, яке відповідає на наші запитання, яке звільняє наші приховані здібності.

– А ви вже звільнили якісь здібності?

Замість відповіді я запропонував їй приєднатися до нашої групи, тим більше, що малий поведився дуже спокійно навіть тоді, коли дзенькіт тарілок і гуркіт ударних інструментів був дуже гучним. Наступного дня, на той час, коли ми розпочинали наш вечір, вона була вже там. Я відрекомендував її своїм друзям, сказавши тільки, що це наша сусідка з горішнього поверху. Ніхто не став цікавитися, хто вона, яким життям живе і де працює. Коли настав призначений час, я увімкнув акомпанемент і ми почали танцювати.

Вона зробила свої перші па з дитиною на руках, але малий відразу заснув, і вона поклала його на диван. Перш ніж заплющити очі та увійти в транс, я побачив, що вона добре зрозуміла, яка дорога веде до Вершини.

Щодня – крім неділі – вона приходила до нас разом із дитиною. Ми обмінювалися з нею лише кількома словами привітання; я ставив музику, яку один із друзів привіз мені з російських степів, і ми танцювали до повного виснаження. У кінці місяця вона попросила в мене копію касети.

– Я б хотіла робити це вранці, перед тим як віднести Віореля до матері та йти на роботу.

Я заперечив:

– По-перше, я думаю, що група, поєднана спільною енергією, створює певну ауру й полегшує для всіх перехід у транс. Крім того, танцювати перед тим, як іти на роботу, – це ризик того, що вас можуть звільнити, бо цілий день ви будете стомлена.

Афіна трохи подумала, але тут-таки відповіла:

– Ви маєте рацію, говорячи про колективну енергію. Але я бачу, що до вашої групи входять чотири подружні пари й ваша дружина. Усі ви, абсолютно всі, одержуєте любов. Тому ви спроможні поділяти позитивні вібрації зі мною. Але я тут сама-одна. Точніше кажучи, я тут зі своїм сином, але його любов ще не може виразити себе в такий спосіб, який би ми могли відчути. Тому я волю прийняти свою самотність: якщо я намагатимуся втекти від неї в зараз, то можу ніколи більше не знайти собі партнера. Якщо прийняти її замість боротися проти неї, можливо, ситуація зміниться. Я так розумію, що самотність впливає на нас набагато сильніше, коли ми намагаємося чинити їй опір, – але вона стає набагато

слабшою, коли ми просто нехтуємо нею.

– То ви прийшли до нашої групи в пошуках любові?

– Думаю, це було б для мене непоганим мотивом, але відповідаю, що ні. Я прийшла сюди в пошуках сенсу свого життя, єдиним виправданням якого є мій син, і тому я боюся завдати йому великої шкоди або своєю надмірною опікою, або тим, що зрештою включу його до тих мрій, яких я не змогла здійснити. В один із цих днів, під час танцю, я відчула, що вилікувалася. Якби йшлося про щось фізичне, знаю, ми могли б назвати це чудом; але йшлося про суто духовне, щось таке, що мене гнітило і зненацька відійшло.

Я знав, про що вона каже.

– Ніхто мене не вчив танцювати під цю музику, – провадила Афіна. – Але передчуття підказує мені, що я знаю, що я роблю.

– А тут немає чого навчатися. Згадайте про нашу розмову під час прогулянки в парку і про те, що ми там спостерігали: природа створює ритм, і в будь-яку мить ми пристосовуємося до нього.

– Ніхто не навчав мене любити. Але я вже любила: любила Бога, любила свого чоловіка, люблю сина та своїх батьків. Але навіть при всьому цьому мені чогось бракує. Коли ж я танцюю, то хоч і дуже стомлююся після танцю, але почуваю себе ніби у стані благодаті, глибокого екстазу. Мені хочеться, щоб цей екстаз тривав і протягом решти дня. І щоб допоміг мені знайти те, чого мені бракує: любов чоловіка.

Я завжди бачу серце цього чоловіка, коли танцюю, хоч і не бачу його обличчя. Я відчуваю його зовсім близько, і це примушує мене бути дуже пильною. Мені необхідно танцювати вранці, щоб протягом решти дня я не втрачала уваги до всього, що відбувається навколо мене.

– А ви знаєте, що означає слово «екстаз»? Воно походить із грецької мови й означає: вийти поза свої межі. Прожити цілий день зовні себе – це вимагати забагато від душі й тіла.

– Я спробую.

Я зрозумів, що переконати її не вдасться, і зробив їй копію касети. Від того дня я прокидався, чуючи цю музику вгорі, над собою, я міг чути її кроки й запитував себе, як вона знаходила в собі снагу виконувати свою роботу в банку після перебування в трансі протягом майже години. Під час однієї з наших випадкових зустрічей у коридорі я запросив її на чашку кави. Афіна розповіла мені, що зробила ще кілька копій касети і що тепер багато людей, які з нею працюють, намагаються добутися до Вершини.

– Я припустилася помилки? Це – таємниця?

Звичайно ж, ні; навпаки, вона допомагала мені відновити традицію, про яку майже забули. У нотатках свого діда я прочитав, як одна жінка розповідала про ченця, який відвідував ті місця і стверджував, що всі наші предки й усі майбутні покоління присутні в нас. Тож коли ми звільнялися, ми тим самим допомагали звільнитися всьому людству.

– Отже, чоловіки та жінки з того сибірського містечка мають бути тут присутні, й, певно, дуже радіють: їхня праця відроджується у світі завдяки вашому дідові. Але я хотіла б вас запитати: чому ви вирішили танцювати після того, як прочитали текст? Виходить, якби ви прочитали щось про спорт, то вирішили б стати футболістом?

Такого запитання мені ще ніхто не ставив.

– Бо я тоді був дуже хворий. У мене знайшли якийсь рідкісний артрит, і лікарі попередили мене, що у віці 35 років я, ймовірно, не зможу пересуватися без крісла-каталки. Я зрозумів, що мені залишилося дуже мало часу, і вирішив присвятити себе тому, що в близькому майбутньому стане недоступним для мене. До того ж мій дід написав на тих невеличких аркушах паперу, що жителі Дедова вірили в лікувальні можливості трансу.

– Схоже, вони мали слушність.

Я нічого не відповів, хоч у мене такої певності не було. Можливо, мої лікарі помилилися. Можливо, усвідомлення того, що ти емігрант разом зі своєю родиною й не можеш дозволити собі розкіш тяжко хворіти, з такою силою

подіяло на мою підсвідомість, що спричинило природну реакцію організму. А може навіть, це було чудо. Хай там як, а моя католицька віра щодо цього абсолютно категорична: танці не лікують.

Пригадую, як у своїй юності, позаяк у мене тоді не було музики, що допомагала б пережити таке відчуття, я мав звичай низько опускати на обличчя чорний каптур і уявляти собі, що реальність навколо мене перестала існувати: мій дух переносився до Дедова, до тих чоловіків і жінок, до мого діда та його актриси, в яку він так був закоханий. У тиші своєї кімнати я просив, щоб вони навчили мене танцювати, навчили виходити за свої межі, бо незабаром я буду паралізований назавжди. Що більше рухалося моє тіло, то яскравішим світлом сяяло моє серце – і більше я навчався, почасти завдяки власним зусиллям, а почасти завдяки допомозі привидів із минулого. Я навіть виразно чув у своїй уяві ту музику, яку вони слухали під час своїх ритуалів, і коли один із моїх друзів через багато років поїхав до Сибіру, я попросив його привезти мені кілька платівок; на мій превеликий подив, музика на одній із них дуже нагадала мені ту, під яку, згідно з моїми уявленнями, танцювали в Дедові. Але я вирішив не розповідати про це Афіні – це була особа надто вразлива, а її темперамент здавався мені нестійким.

– Мабуть, ви й справді все робите як годиться, – таким був мій єдиний коментар.

Ми ще повернулися до цієї розмови незадовго до її подорожі на Близький Схід. Вона здалася мені дуже задоволеною, так ніби нарешті знайшла те, що шукала, – любов.

– Люди в мене на службі утворили групу і самі назвали її «пілігрими Вершини». І все завдяки вашому дідові.

– Завдяки вам я відчув потребу поділитися цим з іншими. Я знаю, ви від'їжджаєте, і хочу подякувати вам за те, що ви надали іншого виміру тому, що я роблю вже багато років, намагаючись пролити світло цієї віри на кількох осіб, які цим зацікавилися, але я завжди робив це якось сором'язливо, завжди боявся, що людям моя історія здасться безглуздою.

– А знаєте, що я відкрила? Що, хоча екстаз – це спроможність вийти поза власні межі, танець – це спосіб злетіти в простір. Відкрити нові виміри, але навіть тоді не уривати контакту зі своїм тілом. Коли ми танцюємо, світ духовний і світ реальний набувають здібності існувати без конфліктів. Я думаю, класичні

балерини танцюють на кінчиках пальців тому, що хочуть водночас торкатися землі й злітати в небо.

Наскільки я пам'ятаю, це були її останні слова. Під час будь-якого танцю, якому ми віддаємося з радістю, мозок втрачає свою спроможність контролю і серце бере на себе управління тілом. І тільки в цей момент з'являється Вершина.

Якщо ми тільки віримо в її існування, звичайно.

Пітер Шерні, 47 років, генеральний директор однієї з філій банку (не вказано якого) в Голланд-Парку, Лондон

Я погодився взяти Афіну на службу тому, що її батько був одним із наших найважливіших клієнтів – зрештою, світ обертається навколо спільних інтересів. Оскільки вона здалася мені надто вразливою, я виділив для неї суто бюрократичну посаду, сподіваючись, що вона довго не витримає і подасть заяву про звільнення; тоді я міг би сказати її батькові, що намагався допомогти їй, але нічого з того не вийшло.

Мій досвід управління банком навчив мене визначати, у якому стані духу перебувають люди, навіть якщо вони нічого мені не кажуть. Кожен керівник, я вважаю, повинен твердо собі згадати: якщо ти хочеш когось позбутися, зроби все для того, щоб він не зміг упоратися зі своїми обов'язками, і тоді ти матимеш цілком слушні та законні підстави звільнити його.

Я зробив усе від мене залежне, щоб у такий спосіб позбутися й Афіни; оскільки вона могла б прожити й без свого заробітку, то рано чи пізно зрозуміє: щодня прокидатися дуже рано, відносити дитину до матері, цілий день працювати, виконуючи досить нудні обов'язки, потім повертатися, щоб забрати дитину, іти в супермаркет, віддавати решту дня дитині, вкладати її спати, а наступного дня знову втрачати три години, штовхаючись у громадському транспорті, – усе це зрештою здасться їй абсолютно непотрібним, коли існує стільки набагато цікавіших можливостей використання свого часу. Поступово вона ставала дедалі дратівливішою, і я вже вітав себе з успіхом своєї стратегії. Вона стала нарікати на умови життя в помешканні, яке винайняла, кажучи, що власник того будинку має звичай слухати вночі гучну музику і вона не може навіть нормально поспати.

Та несподівано щось змінилося. Спочатку ця зміна відбулася в одній Афіні. А потім – у всій агенції.

Як можна помітити таку зміну? Ну, знаєте, група осіб, які працюють, – це завжди щось подібне до оркестру; добрий керівник – це диригент, і він завжди знає, який інструмент починає звучати фальшиво, який видає більше емоцій, а який просто підлагоджується під інші. Афіна, здавалося, грала на своєму інструменті без найменшого ентузіазму, вона завжди була десь далеко, ніколи не ділячись зі своїми колегами ані радощами, ані прикрощами свого особистого життя, даючи всім зрозуміти, що коли вона закінчувала роботу, то решту свого дня присвячувала дитині – й більше нічого. І раптом вона почала здаватися не такою стомленою, у неї з'явився очевидний інтерес до спілкування, і вона розповідала кожному, хто хотів її слухати, що відкрила процес, який допомагає повернути людині радісне усвідомлення своєї молодості.

«Повернути усвідомлення своєї молодості» – це звучить як така собі магічна формула, і коли ці слова промовляє людина, якій лише 21 рік, то вони здаються абсолютно невідповідними до контексту, проте, як не дивно, люди їй вірили й почали допитуватися, в чому ж полягає секрет її формули.

Ефективність її роботи зросла – хоча вона залишалася на тій самій посаді. Її колеги, які раніше обмежувалися «добридень» і «на все добре», стали запрошувати її на обід. Коли вони поверталися з таких обідів, то здавалися дуже задоволеними, і продуктивність нашої філії зробила велетенський стрибок угору.

Знаючи, що захоплені якоюсь пристрастю люди зрештою заражають нею і те середовище, в якому живуть, я негайно здогадався, що Афіна, напевно, зустріла когось такого, хто став дуже важливою особою в її житті.

Я запитав її про це, і вона підтвердила мій здогад, додавши, що ніколи не відповідала на запрошення клієнтів, але цього разу не змогла його відхилити. За нормальних обставин їй треба було б негайно звільнити – правила банку були очевидними, персональні контакти були тут категорично заборонені. Але на той час, як я помітив, її поведінка заразила практично всіх; декотрі з її колег стали виходити разом із нею після роботи й, наскільки мені було відомо, принаймні двоє або троє з них бували у неї вдома.

Я опинився перед дуже небезпечною ситуацією; молода стажерка, без будь-якого попереднього досвіду праці, яка раніше була сором'язливою, а іноді й агресивною, стала чимось на зразок природного лідера для моїх службовців. Якби я її звільнив, вони могли б подумати, що я зробив це з ревнощів, – і я втратив би їхню повагу. Якщо я її триматиму, то ризикую через кілька місяців утратити контроль над групою.

Я вирішив трохи зачекати; а тим часом «енергія» (я терпіти не можу це слово, адже воно не означає нічого конкретного, бо, зрештою, ми говоримо не про електрику) агенції стала поліпшуватися. Клієнти здавалися більш задоволеними і стали рекомендувати інших. Службовці завжди перебували в доброму настрої, і хоч кількість клієнтів подвоїлася, мені не довелося наймати нових людей, бо мої працівники успішно справлялися з додатковим обсягом роботи.

Одного дня я одержав листа від свого начальства. Вони хотіли, щоб я поїхав до Барселони, де наш банк збирався провести свою внутрішню конференцію, на якій я зможу пояснити адміністративний метод, що його застосовую. Як вони мені сказали, я зумів підвищити прибутки, не підвищивши витрати, а це головне, що цікавить виконавчих працівників – у всьому світі, додали вони ніби мимохідь.

Який метод?

Моею єдиною заслугою було те, що я знав, звідки все почалося, і я вирішив викликати Афіну до свого кабінету. Я подякував їй за чудову продуктивність її праці, й вона відповіла мені усмішкою.

Я почав дуже обережно, бо не хотів, щоб вона зрозуміла мене не так:

– Як ваші справи з чоловіком, у якого ви закохалися? Я завжди вважав, що той, кого люблять, мусить віддавати навзаєм ще більше любові. Де він працює?

– У Скотланд-Ярді.

Я не став розпитувати про дальші подробиці. Але я мусив довести цю розмову до кінця, нехай би там що, і не міг гаяти багато часу.

– Я помітив велику перемену у вас, і...

– І помітили велику перемену в агенції?

Як я мав відповісти на таке запитання? З одного боку, я поставив би її у вигідніше становище, аніж це було доцільно, з другого боку, якщо я не говоритиму навпростець, то ніколи не здобуду тих відповідей, які були мені потрібні.

– Атож, я помітив великі зміни. І думаю про те, щоб підвищити вас по службі.

– Я хотіла б кудись поїхати. Хочу на певний час покинути Лондон, пізнати нові обрії.

Кудись поїхати? Тепер, коли атмосфера в моєму робочому середовищі так помітно поліпшилася, вона хоче його покинути? А проте, якщо ліпше подумати, то хіба я сам цього не хотів і не домагався?

– Я можу допомогти банкові, якщо ви наділите мене певними повноваженнями, – провадила вона.

Усе зрозуміло – але цим вона надає мені чудову нагоду. Як я сам не додумався до цього раніше? Дозволити їй «кудись поїхати» означатиме відіслати її геть, поновити моє лідерство, уникнувши труднощів, пов'язаних зі звільненням службовця або його бунтом. Але я мусив добре обміркувати ситуацію, бо, перш ніж допомогти банкові, вона мала допомогти особисто мені. Тепер, коли моє начальство помітило підвищення продуктивності нашої праці, я знаю, що повинен її утримати, бо інакше ризикую втратити свій престиж і опинитися в гіршому становищі, ніж раніш. Бувають хвилини, коли я розумію, чому багато моїх колег не докладають великих зусиль для того, щоб домогтися більших успіхів: якщо їм це не вдасться, їх можуть визнати некомпетентними. Якщо вдасться, вони муситимуть зростати постійно, і це неминуче закінчиться для них інфарктом міокарда.

Я зробив дуже обережний перший крок: не варто лякати людину, перш ніж вона не відкрила вам таємницю, про яку ви хочете довідатися; ліпше вдати, що ви згодні з її пропозицією.

– Я спробую довести ваше бажання до відома своїх зверхників. До речі, я маю зустрітися з ними в Барселоні й саме тому покликав вас сьогодні до себе. Чи

можна стверджувати, що праця моїх службовців стала продуктивнішою, відтоді як, скажімо, люди поліпшили свої взаємини з вами?

Кінець ознакомительного фрагмента.

notes

1

Брема Стокера, автора роману «Дракула». – Тут і далі прим. ред.

2

Ніколае Чаушеску.

3

Мароніти – течія в католицизмі, яка утворилася у процесі церковних розколів. Визнаючи верховенство папи і католицькі догмати, мароніти зберігають східний обряд богослужіння і не вимагають целібату від своїх священників.

4

Один із кварталів Лондона.

Купить: https://tn.knigapoisk.com/ru/koel-yo_paulo/v-d-ma-z-portobello

Текст предоставлен ООО «ИТ»

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: [Купить](#)